

COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE

CU56471645

4631

Ellet- unt bety ar, 1

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

AZ

ÉLET-ÚNT BETYÁR

IRTA

BESZE JÁNOS.

1849 -- 1850.

Ara 80 kr.

PEST, 1872.

AIGNER LAJOS.

Pest, 1872. — Kiadta Herz János magyar királyi udvari könyvnyomtatója

AZ

ÉLET-ÚNT BETYÁR

IRTA

BESZE JÁNOS.

1849 — 1850.

PEST. 1872.

NYOMATTA ÉS KIADTA HERZ JÁNOS.

895.2 B4631
Q

24693H

Az élet - únt betyár.

I. FEJEZET.

A s á r g a C s i k ó.

I. CZIKK.

Ráviradt- és a bika viadal.

24693H

A világosi gyászos nap után multam érzetében bujdosóvá váltam, a hortobágyi, fegyverneki, kunhegyesi, karczagi tanyák valának kipihenő helyeim — a kis és nagy kakati puszták — Rof s madaras tanyái és így le egész Szegedig a déli bábok országa lakói gyakran menhelyet adának. 1850-dik év június havában a besorolás előtt félre vonult honvédek egész erélyeséggel kerestettek, egy napig sem lévén sehol biztos maradhatás, pihenő helyet kerestem, és minden út nélkül neki indultam a róna síkság tengerének egy éjjelt a búzában leheveredve a szunyogok alkalmatlankodásai között át virasztottam, az emelkedni kezdő nap első sugáraival minden czél nélküli utamnak indulva, találkoztam egy magában káromkodó, két szép lovat vezető s a harmadikon ülő legénnyel, kire hamarébb rá viradt, mintsem mint mondá, bitangon kapott lovait biztos helyre vihette volna.

Szóbeszédbbe keveredve, pipa dohányt s tüzet kért tőlem és a két, egész tajtékozásig zaklatott lovat szabadon bocsátja;

mondván, nyomomba vannak azért jobb lesz kigyelmednek is láb alól félre állni, ha nincs igazsága — így nevezik az utlevelet, — s felugrott nyerges lovára s villámként a tanyák között czikkázva tűnt el; a szabadon bocsájtott két ló, a porbani meghömpörgődés után, az árokban legelézve, helyben maradt, ösztönszerűleg én is a legény után ballagtam s egy gyalogutra kapva, a Sz.-mártonyi tanyák felé zsendiczézni indultam, széttekintvén, látom, hogy egy számaron úgy aszonyosan féloldalt ülő legény felém billeg, közeledvén látom, hogy a számar derekán átalvető gyanánt két csobolyó függ egy gúzsón, szokásos köszöntések után kértem tőle, hogy mi van a csobolyókban — még semmi — de bor lesz ebbe mind a kettőbe még ma délbe, mert a félistók (felixhof) tanyára egy felföldi ispán kerekedett, ki még bika-viadalt nem látott, és gazdámnak fél akó bort ígért, ha vele tudatni fogja, hogy mikor csapnak össze, már a kenderesi híres hangyás két nap óta hívogat, a fegyverneki tavaly is győztes szenyas bika pedig tegnap már felelt neki, hát ma napszálatkor a delelő táján összeütnék, azért megyek ezt tudtára adni az ispánnak és egyuttal a bort is elhozom, az én gazdám a hangyás gazdájával már fogadtak is, gazdám a szennyesre egy nagy tekeres dohányt tett, a hangyás gazdája meg két össze marok üröm taplót és egy uj zsidó-kovát tett fel fogadásul, a bort meg majd ki örömré, ki bú felejtésre együtt isszszák meg bojtárjaikkal.

Érdekesnek találván e legény rövid előadását, egynehány kérdést intéztem hozzá, melyből kilátta, hogy még én se láttam bika-viadalt, csodálkozva nézett végig rajtam mondván, pedig azt hittem, hogy kigyelmed magyar ember — midőn bizonyítám nékie, hogy nagyapám is magyar volt, azt felelé, nem lehet azt elbeszélni, hanem estve felé tartson arra

a delelő felé majd magunkhoz kanyarítjuk annak idejében, — jó van ott lesznek mondám addig majd arra megyek és abba a kis csárdába amott eltöltöm a napot, — hová? a hólyagba akar kigyelmed menni, de azt nem tanácslom, hát nem hallotta, hogy ott van ő, az az ő tanyája két hét óta, — kicsoda az az ő kérdém a már ismét szamarán ülöt, — hát nem hallotta hírét az élet-únt betyárnak, ki halni készül, de még emberére nem akadt, a hólyag az ő tanyája nincs most veszedelmet kereső legény e dűlőbe, azért kerülik a holyagot mint az ördög a tömjént, kivált mióta Bandi vele úgy megjárta.

Perczről perczre érdekesebb kezdvén lenni a legény beszélgetése, kérdem tüle, hogy mi a becsületes neve; Pesta felelé, — nohát Pesta öcsém ha egy pár ezüst húszasra szert akar tenni beszélje el nekem, mit tud mindent arról az élet-untnak nevezett betyárról, és két ezüst huszast nyújték nekie, — de Pesta azt felette, hogy csak zsidónak való a pénz, ő conventióért nem pénzért szolgál, meg faluba úgy se jár ő soha, meg hogy nem akar ő gyanuba jönni, pedig kinél pénzt látnak, mindjárt kezdődik a kérdezgetés, és nehezen végződik, azért adjon inkább egy-két pipa dohányt.

A betyárra térve előadta, hogy amint most két hét előtt hire futott, hogy egy életét megúnt betyár vetemedett a vidékre ki legényt keres a ki megmérkőzne vele, a mi első bojtárunknak a számadó gazda sógorkájának Bandinak már a pipa se esett jól, mert még minek előtte Egerbe bekerült volna se volt nálánál derékabb, és erősebb legény az egész vidéken, Egerbe, is a legénység vitte be, négy esztendővel jött ki a sora, de mióta kiszabadult is, csak Bandi volt mindég az a legény a ki előtt mindenféle fajtájú szegény legény, vagy gazdátlan cseléd meg emelte a kalapját, mert a kinek ő egyszer a derekát békap-

hatta kenegető asszonyok tették azt csak megint emberé, — és így képzelheti kigyelméd, hogy mibe törhette Bandi a fejét, mert ha a szennyes se tűrhette, a hangyás hivogatását, pedig csak állatok, hogy tűrhetne oly legény mint Bandi magánál legényebb embert saját magunk vidéken és így Bandiba is felforrott az erkölcs, és nem birhatván magával többé, megtudta hogy napközben a betyár a Veresék árkába szokott feküdni, azt mondá nekünk, no fiúk most megyek farkas szemet nézni vele, majd hírért hozom hogy micsoda anyának a fia ökeme.

Elment Bandi, de bár — no de elbeszélem, hogy járt túle tudom magától, mert édes anyám is kenyegeti, a pofája meg még most is olyan puffadt egyfelül mint a fogytának iramlott holdvilág — hallja hát, kigyelmed — a hogy Bandi a Veresék árkához ért az árok szélén lát heverni egy gyönyörűséges szép veres szilvafa nyelű kondásfajta baltát, a baltán félhold és csillagok voltak a nyelén a hétfejű sárkány farka kacskaringódzott keresztül — az árokban pedig ott hevert egy beesett szemű szélesválu száraz hosszú ember, perge zsiros kalapja az árkon levő mezsgyekövön volt, hosszú fekete haja szerte szét lógott és meredten mindég a mezsgyekövön lévő kalapjára nézett, — Bandi meg állt előtte, de észre se vette őtet, ekkor Bandi azt mondja, hogy adj Istenföldi, — a betyár egy szót se felelt, erre azt mondja ismét Bandi hogy atyafi nálunk az adj Istenre fogadj Isten járja — még erre se felelt egy kukkot se, ekkor felfort Bandiba a becsület érzés és azt mondja köszönd annak hogy oly emelős féle állapotú ember vagy másképen megtanítanálak a magyarhoz illő emberségre — ekkor csendesen felült az árok partra a betyár és csendes hangon egész félvállról azt mondja Bandinak, ne hitvánkodj ember és hagy békét, vagy ha legény vagy, ott fekszik a baltám vedd fel, és vágj agyon vele, vagy pusztulj, mert megbánod,

erre Bandi kibujik szűrüből és birkozásra hitta, mire felegyenesedik a szinte egy öles hosszú ember, át öleli Bandit bekapja derekát, egyet hengerit rajta s úgy vágta a mezsgye köhöz, hogy ha a betyár kalapja rajta nem lett volna bizonyosan szét lottsan feje lágya, ez után felvette baltáját Bandira rá se nézve ballagott a hólyag felé, azóta a legények küldözgetnek ugyan egyet is mást is a hólyagba, de még egynek se jutott eszébe Bandi esete után a hólyagba magának dudáztatni akarni.

Isten áldja meg kigyelmedet már jó fent a nap sietnem kell, de ha valami előadná magát s este felé a bibákat meg nem nézhetné, minthogy látom hogy járatlan a pusztai dolgokba csak arra figyelmeztetem, hogy ha holnapután jártába keltébe messzünnen fűzfa galyakat lát a földbe dugdosva arra ne menjen, mert az így körül fűzfázott területen a vert bika szégyenkedik, s három-négy nap még a gazdájának se tanácsos felé közeledni, és csak is úgy jut ismét gulyához, hogy négy öt nap után mintha semmisse történt volna, a gulyát legelve szép csendesen arra hajtyák, ekkor fel kel a gulya közé keveredik és a tehének közt lelógó fővel búsan erre is arra is komolykodik, de estvefelé már be falja a gazdája nyújtotta sós kenyeret. —

Meg nem állhattam, hogy meg ne kérdezzem, hogy hát a győztes bika mit csinál ellene megfutamodása után? — mit csinál felelé Pista, hát legénykedik, egy ugrással se úzi a szarvai közül kifáradttan menekültet, még utána se néz hanem egyenest a legyőzött bika gulyája felé szalad, körül futja diadalában az össze csoportosodott szinte megmeredt gulyát, egy kis idejig köztök marad, lehelgetik, nyalogatják a gulya bőgése közt a mellette lévő tehének, osztán büszke öntudattal vissza tér saját gulyájához, hol soha másszor nem hall-

ható üdvözlő bögésekkel fogadtatik, a bojtárok homlokát vakargatják s szeliden mint a bárány csendesen járkál, mörzizza magát s sérülést kapott teste helyeit nyalogatja.

Tólemi bucsuzása végszavai ezek voltak, ha biztos pihenő helyre lenne szüksége, amarra balra van egy korcsma, csak gyalog út viszen bele, rongyosnak hijják ott kipihenheti magát, egy özvegy vén asszony lakik benne fiastul, mi is oda járdogálunk mert ott megszoktak bennünket emberelni, sose szolítgatják az ember fiát, hogy hát mikor számolunk már, a fia ügyes ficzkó túl tud adni minden gazdátlan jószágön, melyet számolásba oda hajtogatnak vagy hordogatunk, hanem ha tanácsomat meghalगतja ne menjen a hólyagba, mert az életűnt embertől nehéz becsülettal menekűlni — kezét szoritánk és Pista felűlt úgy mint a lóra a számárra és ugyancsak biztatgatta csacsiját mert nem soká engedte poroszkálni, hanem vágatásba tűnt el szemeim elől.

II. CZIKK.

A rongyos.

A hazáját s családját, és mindenét vesztette emberbe, kinek jövője a képzelhető legjobb esetben is hosszás börtön, tehát kinek mindegy erre-é? vagy arra forduljon, mert bűja és bánata mindűtt követi, — mindég az utolsó körülűllás, helyezet vagy benyomás határoz, és így én Pesta végszavait követre, egyenest a rongyosnak tartottam, de feltettem magamba, hogy az életűnttal meg fogok ősmérkedni, mert a szerencsétlen leginkább rokonszenvez a szerencsétlennel, hátha ő még náladnál is szerencsétlenebb, és így vigaszt szerezve, vigaszt is nyujthatsz nékie gondolám magamba, meg hát ha ő éppen veled együtt szereplő — s jó

barátod lehet, — mindezen érzelmek hullámvázainál fogvást elhatároztam felkeresését, de lehetetlen is volt ezt nem tennem, mert az oly zaklatott kebelnek, melynek minden rejteke fájdalommal tele, csak rendkívüli dolgok nyújthatnak még némi élvezetet, mely után annál inkább sovárog, mentül inkább zaklattatott — és így gondolkozva s érezve, minden út nélkül botorkázva közelegetem a rongyoshoz.

A rongyos leírásával nem fárasztom kegyes olvasóimat, leirta azt Petőfi mondván: „ott áll a csárda fedetlen fővel-mintha urával beszélne az idővel“ és csak annyit emlitek meg, hogy szokott vendégei egy néhány közelebb eső tanyák cselédségén kívül, egyedül csak gazdátlan emberek és szegény legények, — mert oly helyen omladozik, hová csakis tévedve, vagy bujdosva kerülhet ember, — észrevevén a rongyos asz-szonyának fia, hogy feléjük idegen ember közeledik, előmbe jött, balta a kezébe s utána egy nagy örvös nyaku bozontosan össze czigánymogyórozott farkú fehér fajta juhász-kutya, a mint egy 24 éves zömök legény, látván, hogy szűrőm alatt derekamkörüli szijamba két pisztoly s kezembe hosszú nyelű balta volt, egy öles s akkor még csak 39 éves izmos férfi lévén, emberét ősmervén fel bennem, fehér bárányszőr sapkáját egy kicsit megemelve, azt kérdi, hogy hová szándékozik kegyelmed, talán útba igazíthatnám, mondván nékie, hogy cé-lom épen ide a rongyosba volt jutni — enni, inni, pihenni akarok — bámulva kérdé, hogy ki ember fia utasított ide — Pesta mondtam a gulyás-bojtár — nohát én nem bánom jö-jön, de anyám ma igen rossz kedvű, mert ma éjjel itt hált két gazdátlan legény a nagy lóczán, és egész éjszaka nagyon ki-nozták egymást, sok vérek folyt ki a fal is csupa vér éppen most agyagolja be, ilyenkor osztán, mikor beléjő az átkozó-dásba nem sok becsületet ad a beköszöntőknek. No de azért

csak gyertünk, majd eszire hozom én, az ilyen adta dongába
dült vén lugzóját — e szavaira megáltam mondván nékie, —
hogy hijják öcse, — Marcsi felelé ő — no Marcsi az oly em-
ber hajlékába ki így beszél annyáru! nem sok öröme lehet az
embernek, pedig szükségem volna egykis szives látásra, azért
eszén járjon Marcsi és ne töltsön olajat a tűzre, — majd meg
szeliditem én az anyókat, egyébiránt ur szoktam lenni a csár-
dában érte-e marcsi — értem uram — nohát folytatá Mar-
csi várjon csak egy kicsit ideki, megmondom neki, hogy pénz-
zel fűzető vendég érkezett, kivált ha nem Kosuth bankóval
fizetne és ha huszassa volna akkor — van Marcsi huszas is
— egy pár percz mulva az anyók is kijött előmbé, és azt
kérdi, hogy ugyan nem én vagyok-e az a hires ember, ki
eddig a hólyagba tanyázott, hova még Marcsi se mert, de
még pillantani se. — Nem néném én nem vagyok az a szerencsét-
len — de ez nem tartozik a dologhoz — enni, inni a mi van
itt van előpénzül három huszas — félrehitta Marczit titkon
susogtak, de Marcsi a suttogásnak szavakkal vetett véget
bátran, süssön belőle, vagy süsse meg mind előre most lega-
lább készen lesz, ha Bandiék eljönnek — és az asszony dol-
ga után látott — én az omladozó pitvar előtt egy tőkére ül-
ve, Marczit halgattam, ki előadá, hogy ma itt náluk nagy ta-
rakta lesz, mert Bandi boszút forral a rajta elkövetett csuffá-
tételért, a hólyag vendége ellen — egynehány jó barátjával
ma itt fognak inni és a dologban végezni, — felette álmos
és fáradt lévén azt mondom Marczinak: öcsém mutass nekem
helyet, hol tudnál felettem legjobban örködni, hogy egypár
óraig senki fel ne háborgasson, látod rád bizom magamat,
azért úgy vigyázz rám, hogy ha felébredek megköszönhessem
— e szavakra a jó érzet diadala sugárzott arcán melyet bi-
zalmam ébresztett még egészen meg nem romlott keblében, —

jól van uram felelé Marczi jöjjön utánnam és a rongyostúl vagy kétszáz lépésnyire egy árokhoz vezetett melyben egy helyütt szalma is volt, s hova a csudafa, — nagy lapuk — és félőles bojtórványok árnyékot is adának — itt heveredjék le — megigértettem vele, hogy ha Bandiék megérkeznek felkölt — de minekelőtte eltávozott volna mondá: mindjárt kiláttam én azt, hogy kigyelmed ur lehetett, és hogy a mostani szerencsétlenek közül való. — Ő eltávozott és felette fáradt s álmos lévén gondolataim szárnyai összecsapódtak zord eszméletem mozaik darabkái szét omladozának s elaludtam. Alkonyatra hajlott már a nap, midőn Marczi felköltött, mondván, egésségére váljon a kis pihenés, bent már rendbe van minden, Bandi két pajtásával sürgetik már anyámat, tudtokra adtam, hogy vendégünk is van, azt felelék rá, hogy sok jó ember megfér együtt hát szívesen látják ahhoz a mi telik, azért csak ballagjunk be — útközben kértem Marczit, hogy ha úgy véletlen valaki rám bukkant, s álmomba csúfá tett volna hogy érzette volna magát — az nem történhetett meg felelé Marczi mert kutyámnak azt mondtam, hogy vigyázz burkus itt fekdj, és burkus itt maradt és jelt adott volna, ha egy dülő földön túlról is közeledett volna ember, meg magam is szemfüleskedtem.

Ezen beszélgetés közbe beértünk a szobának nevezett vályog dülledékbe melynek közepén a földbe vert négy kis gerendának is béillő lábhoz négy keréktalp szöggel vala verve egy hidlás, mit asztalnak neveztek, mely mellett szemközt vélem belépővel három legény ült a már előttük párolgó gulyáshus előtt, melynek hagymás s paprikás illatja körül lebegte a rongyost, s megörvendeztette a meleg ételt rég nélkülözö éhes gyomrot. —

III. CZIKK.

B a n d i.

Minden író tetőtől talpig leszokta irni a személyeket, kiket szerepeltet, nekem erre nincs szükségem mert az én szereplőim közt külsőleg kevés a különbség, darus tűzok tolas zsiros perge kalap, sarkantyús csizsma, guba vagy szűr, balta vagy fokos és hajdan veros de a bagó átbarnította izzadó, alig két hüvely rövid szárú de nagy kettős bojtú doboczkí kupakos pipa az egész mely hőseimnél othonos — tehát ezen kellékekkel ellátott három izmos válu legényt léptem be üdvözlendő, Bandit a még mindig dagadt arczájáru azonnal megösmerve, a hogy beléptem kezet nyujtva nékie mondom, Bandi öcsém nem silány az örömem, hogy e vidék legdere-kabb legényével találkozhattam, adjon Isten egy közös jó napot, fogadj Isten vala rá a hármás felelet, s Bandi felállott és egy mély sohajnak nyöszörgő kíséretébe azt felelé, hogy vótam, a mi vótam, — de már most vége becsületemnek, nevemnek, jó híremnek, mert csúfá tett egy ember — s ekkor fogait csikorgatva, nagy keservébe inkább zokogta mint mondvá — veszszekek inkább, mint így tengődjek, mert így tovább élni nem lehet — tudok mindent Pestátul felelém nékie, azért majd tanácskozunk a dologról de előbb együnk és igyunk egyet, mi teljeseedett is — a bor a palaczkok hiányának miatta, ocska bibiczés fületlen kancsóokban állott ellőttünk, és én a magamét fel-emelve, ezen köszöntéssel kezdém meg a társalgást: — Bandi öcsém s kedves testvérek, azt mondja a nóta, hogy tiszántúl van egy nagy malom — bánatot őrlenek azon — nekem is van nagy bánatom oda megyek lejáratom — hej testvérek az a baj hogy hazudik a nóta, mert már én is régen a garadra ön-

töttem volna ott búmat s bánatomat pedig van ilyen de nem a tisztán túl, hanem saját keblünkbe-eszünkbe-lelkünkbe- mint legszebben pitlél, a vallás mondván a miatyánkba és bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, valamint mi is megbocsájtjuk és a többi-igaz hogy az ily bajokat felette nehéz megbocsájtani, mint minővel Bandi illetetett, de ha Bandi azt hideg vérrel megfogja gondolni, pedig fogja mert a magyar ember nagy-lelkű szokott lenni, hogy egy, — az Isten a legjobban tudja mennyire nagyon szerencsétlen embert, ki senkit se bántva fájdalmiba egy árokba vonult emelősnek nevezett, mit csak összerogyott marha felett mond az ember, akkor átfogja látni hogy ő kezdette a legénykedést, hogy pedig a másik legényebb volt, az se bűn, hiszen ő nem akart Bandival rosszat, sőt ülte mondá hogyha legény vágja agyon saját baltájával, — a mi osztán történt az emberi mindennapos dolog, hány legénynek kapta már be Bandi a derekát, azért azok a legények élnek s örvidenek életeknek — Ő nem ellensége Bandinak, mert végezhett volna végképpen vele, de van egy nagy ellensége Bandinak, mely saját keblében a bánatot őrlő malom helyett lakik. és ezen ellenség a bosszuállás szomja, mely érzet sok becsületes derék embernek nyakára sodratta már a hurkot, azért kedves Bandi öcsém ha oly lelkes magyar vagy s jó szívű ember mint én szemeidből, s becsületérzésedből látom, hogy az vagy emeld fel a kancsót, koczins velem a bű felejtésére egyet, kívánom tehát, hogy e vidék legderekabb legbátrabb legényét, a magában száló becsületes Bandi öcsémet a magyarok Istene gazdája- urasága- és az egész vidék örömére sokáig éltesse.

A két élyenző legény hangját a Marcié mely hatalmas tüdeje mélyéből torka szakadtáig harsogott elnémitotta, Bandi meredten szótalan állott, mit tapasztalván harsány hangon félig kiáltva mondtam nékie öcse hát, te nem koczin-

tasz, — ki is érzelmei harcában küzdve földre szegzett szemekkel fuldokló hangon ezeket mondá: már miért bánigy kegyel-meg velem, mit akar belőlem csinálni? nyugodt munka szerető embert kedves öcsém mint valál folytatám, mert kinek kebele boszúval van telve, annak se nappala se éjjele — nincs áldás munkáján azért, — (válára tévén balkezemet, melyel szeliden megrázám a küzdőt) koczincs öcse hogy éljen ő — ezen lel-kesedéssel mondott szavaimra csendes komolysággal azt felelé én nem bánom ha él is ekkor keblemhez öleltem, a legények éljeneztek, Marczy határtalan jó kedvébe kedves nótáján — kicsinke de tarka — az a kis madárka, melyet ugyancsak kurjangatott czifrán aprózni kezdette a frisset, a szokatlan örömré a burkus is beszaladt s két első lábával gazdájára ágaskodva vonitva ugatott, és a bőrs pecsenyét behozó any-nyókot pecsenyéstül együtt forgatni kezdette, szóval: öröm volt a rongyosba csak Bandi maradt még mindég bús és szótlan.

Egy kis csend béáltával azt kérdem bizalmas gyengéd hangon Banditul, hogy szólj szivedből egész őszinte bizalom-mal kedves öcsém egy kérdésemre, ha felelni akarsz kérdek tőled valamit — Bandi csak ezen szavacskát felette „mit? — azt hogy ha te most azt az élet-únt embert aludva talál-nád mit csinálnál vele, — e kérdésre reám nézett, és oly szo-morú nótaféle hangon azt feleli „felkölteném és azt mondanám — hogy ha csúfá tettel, ölj is már meg, — és így lenne nekem legjobb.

S e szavak után elhalgatott, — de biz az nem lenne úgy legjobb felelém nékie, de úgy lenne az rendibe ha te ve-lem együtt holnap a hólyagba jönnél, és kezet nyujtanál nékie, — Bandi öcsém láttál-e már te szárnya törött golyát, mely övéivel kedvezőbb hazába nem repülhetvén a róka a farkas

de bizonyosan a zord téli idő biztos áldozataul magányosan búsan itt maradt és a nádasokban szédeleg, — hátba ő is kit te emelősnak nevezte éppen ilyen gólya ki lelke fájdalmai miatt, melyek őtet levertek társaival nem menekülhetett, s a hóhértüli undorában élet-úntan várja élte mécse elfuvatását, — gondolkozz öcsém és határozz jó szived sugalmából, de nem ám sértettnék képzelt becsületed lehetett boszúból, ugye öcse jössz vélem hozzá! Két könyökére támaszkodott lehajtott fővel halgatta mindezeket, egy kis várakozás után e szavaimra, „feleletet várok öcse“ meghatottan ezt felelte — azt nem tehetem, de én rá már nem haragszom, ha bozzá megy kegyelmed mondja meg nékie, hogy ő se haragudjék rám, és adja át nékie ajándékba túlem ezt a sőtartó szarut, melyet Egerből hoztam magammal s ekkor átnyújtott egy igen szép sótt remek rabmunkát egy lapos puskaporos szarut, mely a Lehel kürtjét képezte, s melynek mesterséges meczései bármely kiállításban is figyelmet gerjesztettek volna „köszönöm öcse az ő nevébe, mert jó fog neki esni ajándékom, ha mihamar kézre nem kerülök átadom neki, — hát pajtásaid vagy Marcsi nem tudnának e felelőle még valamit mondani kérdém őket, az egyik legény azt felelte, hogy minek előtte a hólyagba került volna megfordult a kis-kakati M-ék juhásztanyájokon is az öreg Mihálynál, de nem találta magát nála othon azért botorkázott tovább, — de nem is csuda mert Mihály egy idő óta nagyon zsottáros ta.. adóféle anyám asszonyos ember lett, s mióta a sárga csikója harmadszor is haza került, azóta nem is azaz ember mint a ki előbb volt, minek utána kitudtam merre keressem Mihályt el-tőkéllém előbb véle egy pár szót váltani, s ugy okultabban közeledni a hólyaghoz.

Éjfél felé Bandi, egyik társával érzékeny bucsú vétel után elhagyta a rongyost, a másik társa Gyuri, minthogy a fületlen

bibiezes kancsót a kelletténél jobban emelgette, ülő helyéről a földre gurulva maradt, Marcsi az apjátul rá maradt juhászbundát kifordítva az asztalra terítette, mondván, ezen pedig kipihenheti magát, sok jóra való ember hált már ezen, mert mindég megnézem azt az embert, a kit megemberlek az anyók a mécesest fujta el, jó éj kívánása helyett mondván, jobb ezt eloltani, mert a méces világossága gyakran csábítgat olykor is vendéget, midőn nincs rá szükség.

És én bujdosásom egy így átélt napja, s jövőm felett gondolkodva, csak hajnal felé szenderedtem el, melyből a józanodni kezdő kitántorgó Gyurinak Marczivali hevesebb szóváltásai hajnal hasadtával már felébresztettek — a rongyos aszsonyától elbucszúva, Marcsi a burkussal jó egy órányira kísért, s minekutánna a kiskakati Mihály tanyája erányát megmutatta, kitanitván, hogy hol kapok oda vezető gyalogútra. elbucszúánk s egyenest indultam czélom felé.

IV. CZIKK.

Mihály gazda tanyája s telegraphja.

A felkelő napnak gyöngy harmattengerben megfürdött sugarai a szorongatott kebelben egy kis időre varázslat üdülést ébresztenek, s a bűnnek fullánkja szinte ellankad, mert általa felfrissülnek a lélek hervadozó virágai és a halni készülő ember is örvend az életnek, — ily perczekben a távol eső falu hajnali imára buzdító, messzeható harangszavára a legridegebb lelkü puszta fia keblében is oly nékie jól eső érzés emelkedik, mely véle kalapját leemelteti és őtet egy sokat jelentő sohajjal akarata nélkül bár, de buzgón senyhet adólag imádkoztatja, ezen érzet kebleink egyetlen

kincse, s emberi méltóságunkat melegítve éltető lelkünk ki-
 ojíthatatlan Isteni tűzszikrája. Ily hajnal mosolygott le reám
 1850-ik év július 2-án épen születésem napján, ott áltam
 haza és család vesztetten, mint lefolyt munkás életemnek élő-
 sirköve az élet legtágasabb iskolájába a magányba, az ily
 helyzetben pattannak ki kebleinkből leginkább azon szellemi
 szikrák, melyek a szívet a lélekkel összeolvastva képesítik az
 embert az egész végtelen mindenséget egy tanító könyvnek
 tekinthetni, melynek a nap csoportozatok csak lapjait, világ-
 testek csak betűit képezik, e nagy könyvben buvárkodva köze-
 ledtem kiskakat felé, hol a kis csárdabani magam jó kipihe-
 nése után Mihály tanyája felé ballagtam.

A tanyához mintegy hatszáz lépésnyire közeledve három
 gubanczos örvös kutya rugtatott előmbe, de szólitgatásaimból
 s viseletemből azonnal észrevették, hogy nem rossz dologban
 járok, ugatva bár, de félig megjuhászodva fogtak körül s e
 helyzetben mind addig kísérték, még ugatásuk hallására egy
 magas tisztos öreg férfi alak lehajolva ki nem emelkedett a
 ház alacsony ajtaján és egyet sem fütttyentett, melynek hallá-
 tára mind a három kísérőm elkezdék a bojtorványoknak miatta
 szinte két ökölnyre göbösödött farkukat hizelgőleg csóvál-
 gatni s megszűnt az ugatás s már csak is a legfiatalabb böffen-
 getett mindég halkabban egy néhány kiengesztelődött féluga-
 tást, még ez is mormogásba átmenve meg nem szűnt, — a
 nyikorgó kút gémvedres ostorát, a lovakat itató bojtár emel-
 gette, a gazda engemet be sem várva az istállóba ballagott,
 s a mint a kuthoz értem tarka szőrökötőféken két lovat vezetett
 oda, melyeket szabadon bocsájtván szeretete jeléül a sárgát
 összefogott széles inge ujjával megsimogatta, s tenyerével ve-
 regette, s míg a sárga ivott szemeit mindég rajta legeltette s
 minden szomszjas gyomor viszhangozta kortyantására egy jó

izűt lélekzékzett az öreg, a midőn a sárga első szomszéd csilapulása kezdetével csurgó szájjal fejét először felemelte csak akkor fordította szemeit felém ő kegyelme, — kucsmámat előtte megemelve mondtam adjon Isten jó estvét gazduram, ha hiszi hogy holnapig itt tiszta a levegő, fáradt ember vagyok, kegyelmed jó voltából pihenni akarnék, — a gazda tetőtől talpig végig néz, gondolkodik, s mintegy miatyánknyi idő után jobbát nyújtva meleg résztvevő hangon azt mondja hozta Isten kegyelmedet, a szivélyes kézzszorítás perczeiben kezem magát a munka kérésztette izmos bűtykös kézzszorításnál elszégyenlette, mert a kézzszorítással megtudá gazdám is hogy vendége nem munka embere, — a levegő most tiszta felelé ő s most talán nem haborgat senki bennünket, de minden- esetre még is teszek róla mindjárt és segíték a dolgon, annyok hozd ki csak a nagy baltát kiálta a pitvarbűl reám néző asz- szonyra, s neje egy száraz sugár külsejű alak egy hozta Isten nálunkat mondva átnyújtja férjének a kívánt baltát, és a gazda a saját szárító putrik előtt gyökerében álló lefűrészelt húsvágó tuskón az úgy nevezett ebek konyháján egy nagyot üt a balta fokával, s az ütés hangja beszárnyalta az egész vidéket, egy kis szűnet után ismét hármat, — meg kettőt, — s ismét négyet üt a tuskón, — minek megtörténte után a földre fekűdve halga- tódzott, és innen is onnan is mint ha viszhangot adtak volna a délibábok, hason ily ütések feleletei jövének, s ekkor fel- emelkedvén felém jó gazdám mondván no uram már mos jót álhatok érte hogy ez éjjel senki se alkalmatlankodik tanyá- mon, midőn kérdém tőle hogy mi célbűl cselekedte mindeze- ket? Ó egész biztos öntudat érzetével s komoly kedélyességgel azt felelé hogy csak a kaput csuktam be, mert sok mindenféle embere van az Istennek, s egy idő óta sok a beköszöntő, a ki ezek közül most a vidéken tévelyeg ebből megértette hogy ma

csukva az ajtó, mert ezen jellel szoktuk az Isten adtákkal tudatni ha nem tiszta a levegő vagy is hogy baj lehetne a ház nál, — és én a természetes telegraph kezeléssel hord ereje felett elgondolkodtam, s rám ez soha se felejtethető hatást gyakorolt.

De mindezen elővigyázattal se elégedett még meg szívesen látó gazdám, hanem a bojtárok egyikét, számár-ra ültette mondván nékie Bandi te a látó halom tetején fogsz megviradni, tudod már no — ha valami volna — akkor osztán csak bocszásd meg a czifrit, szemfüleskedj ficzkó érted-e? — értem gazduram, felsimult a számár-ra és rendeltetése helye felé billegett.

No most gyertünk uram be, mert már a szunyogoknak kezd viradni az idő, a pitvarba lépve a gazdasszony már a tüzet kaparta ki a hamuból, kihez így szóllott Erzsókom osztán érted-e, no de mondanom sem kell a többit, mostani vendégünk nem olyan beköszöntő fajta emberféle ám, — egy kicsit neheztelő hangon azt felelé az asszony hegy „tán bizony azt hiszi kend apjok, hogy ha nem mondaná nem is látnám tán, az asszonyok is kitudják azt nézni hogy ki és mi fán termett az ember, ez az ur legalább is valami honvédtiszt ur lehetett, bár a Kalapka táborából volna akkor talán tudna valamit öcsénk-rül ki Rézkomáromba a Lehelet huszárok közt szolgált?

Ne csevegj megint sokat Erzsókám közbe szól kedélyesen a gazda, de láss dolgod után, kurjancsd elő Ferkónét, hogy koppasszon kappanokat, hogy szereti kérem tessék parancsolni kérdé Erzsók asszony, hogy azt feleltem savanyún becsinálva esne legjobban, azonnal közbe vág az annyok és elkezd szitkozódni, hogy a tüzes ménkütné annak a veres Icziknek az oldalbordájába — itt van ne — háromszor is mondtam már néki hogy dögbőrökért se jöjjön ha babérlevelet nem hoz, mert a komissáros úr is ugy szereti, iholni most

nincs, hej csak babérlevelem volna, — jól lesz az annélkül is csilapitám a szives látás miatt ehhez is ahhoz is kapkodó nénikét, és beléptem gazdám előtt a valódi vendégszerető hajlékba, kucsmám levenni akarván megfogá kezemet mondván tessék csak fentartani, mert nagyon alacsony és a közepén hajlott is a mester gerenda, magam is gyakran bele koppingattam már ha elgondolkodtam fejemet, már most úgy nézze a szegény czellámat mintha otthon lenne, ekkor belép Ferkó bojtár mondván itt vagyok gazduram szokás szerint, — no jó van Ferkó most hát szaporán csak úgy szőrin bocsázd meg a sárgát, vedd a kulacsot a nyakadba és a czifráig meg se állj, és abbul a tizenhat garajczárosból hozd tele, de itt légy a fiastyúk feljöttkor, mond meg Jakabnak, hogyha még valami jója volna azt is küldjön, ügyelj egyre is másra is, érted a többit a sárgát bizd magára had járja ki magát kedvére úgy is eleget pihent, de meg ne izzasztazsd, — no uram most — mécsset gyujtok mert setétbe nekem se a beszélgetés, de még a pipa se esett sohase jól.

Bohozván a mécseset becses nevét kértem, hogy annál szólithassam — Mihálynak hinnak uram, — no kedves Mihály bátyám első kérésem is az hogy ne uraljon, de tiszteljen meg avval hogy János öcsének nevezzen, nehezen fog menni felelé Mihály mert — közbe vágtam — semmi mert, elszomerodok ha úgy nem nevez — nohát Istenneki gyűjtson rá kedves János uram-öcsém ebből a tekercsből biz az csak olyan tavalyi kapa aljadékkul maradt még — erősnek elég erős de jól wistereg, én már ilyenhez szoktam mert ha nekem négy-öt csutka dércze égve kinem frecsen a pipámból dohánynak se tartom amit szivok.

Ily módon beszédbe keveredvén azt kértem tőle, ugyan hol tett kedves Mihály bátyám szert, arra a szép sárga lóra mely mint szemhegygyel láttam túl van ugyan már a tiz esz-

tendőn de nemes faju lévén most is helyt álló ló az — Hej uram öcsém annak a sárgának nagy a históriája, olyanok történtek avval a sárgával, hogyha én azt úgy igazán elejétől végig elbeszelném, mit soha még senkinek se tettem azt mondaná rá, hogy az még könyvbe való nyomtatásra is érdemes, mert mióta a világ ál, és még álni fog, soha lóval még oly históriák nem történtek mint a sárgával, no de majd egy pár nap múlva ha kipihente magát majd hozzá fogok, mert szép a mi szép, de a szebbnél is szebb az mit majd elbeszélek.

Nem mulathatok holnapnál tovább, nincs nyugtom egy helben mert mióta oly nagyon nyomozzák a honvédeket, s erős rájuk a hajtó-vadászat, az őzek nyomába szarvasokra is szoktak bukkani, azért még a vetések álnak, s a tengeri kórót be nem hordják legbiztosabb oly embernek a szabad ég, ki jobbnak véli a szabadbani bujdosó rabságot, mint a szűk rabságnál is gyászosabban kieshető szomorú következtetéseket, azért jó lenne, ha a sárga históriájához fognánk, melynek bevégezte után én is elmondanám azt, hogy tulajdonképen mi vezetett engemet szívesen látó csendes lakába.

Itt e tanyán az egész hadjárat alatt se német, se muszka katona soha meg nem fordult édes János öcsém, már arra a gondolatra is vetemedtem, hogy ezen vidéket talán az Ingzsellérek is kifelejtették a mappából, itt akar esztendeig is meghúzhatja magát, hej Istenem Istenem, de sok jóra való ember kerekedett most bajba, a minap is husvét másod napján a Bánfi veres tanyáján, a mindenki által igen szeretett Simon Pál kasznár urnál fogtak el egyet, erre ment a sok katona, — Noszlopinak hitták a szerencsétlent! — a másik pajtása ki vele taláztatott Isten csudájával szerencsésen megmenekedett.

A hogy tudatám gazdámmal, hogy a másik én voltam,

könnyekbe lábadt szemekkel egy lehetetlent sohajtott, de meleg, részvét-telyes kebele valónak hitte érzékenyülten át-ölelt s vállaimat csókolá, s kért, hogy mondanám el a csodás menekülést, mit teljesíték is, de azt ez alkalommal mert előadásom céljátul messze vezetne, elhalgatni kénytelenítetek.

A meglepetés és öröm érzemeitől egy kicsit kipihenve mondá, minekelőtte a sárga eseteihez fognánk, körül nézem kis szegénységemet, addig anyók is készen lészen, ha megunná magát és nem restellené nézzen ki egy kicsit a konyhába, mert jó szokott esni az embernek, oly igazi kecske csecső, menyecske szemű tűzzel rágyujthatni, anyókomnak néha, kivált örömebe nagyon is elszokott járni a szája, azért arra kérem, ha hogy aszszonyi ostobaságból netalán elfelejtkezne magáról, és csacskaságába még azt is kérdezné, hogy ugyan ki légyen? ne haragudjék meg rá, inentova negyven esztendeje, hogy párom, jó asszony ő, de a kíváncsiságba biz ő is csak a többi közé való.

A fáradt test s meghatott lélek biztos hajlékot találva, álomra hajlandó, a búbos párkányzatán az ott heverő anyók ködmönét fejem alá csavargatva elaludtam, soká alhattam, mert midőn felébredtem halván mozgásomat a kül csend felett őrködő gazda beléptével ezeket mondá, Isten egészségre a jó alvást, már magam is szundikáltam egyet, petyi az anyók kedves kakasa épen most kukorikolta el az éjfél, az étel is a tűz mellett még, osztán meg a sárga is megjött már, most hát annyok hozd be a mid van, jó izó evés, s ivás között a sárgára fordítottam beszédünket, és Mihály az asztalra könyökölve, eredetiség dús beszédét ekképen kezdé:

A kunhegyesi kettős torony fedéskor, bizony már lehet tizenkét esztendeje egy urifajta kancza tévedt ide, lehet hogy épen e vidéken viradt rá a ki tovább vinni akarta, gondoltam

magamba, hogy itt lehet még gazdája akad, de biz azt nem kereste senki, virgonc volt a ló Vidámnak neveztük, napról napra mindaddig vastagodott Vidám, míg egy reggel csikó nem lett alatta, minthogy már az isten így adta, hát mihent kapogatni kezdett nem is kiméltem én túle semmit, még az anyabirkánál is jobban viseltem rá gondot, de bezzeg csikó is vált belőle és pedig olyan, hogy nem mehetett el mellette ember, de még egy se a nélkül, hogy a szemét rajta ne felejtette volna, már harmadfél füves korába kétszáz forint volt ezen asztalra leolvasva érte, pedig ezüstbe, de bizony megint felszedte Gólya Zelig a pénzét, mert ha csak rá gondoltam is hogy meg kell válni túle, hát magamra is káromkodhatnám volt, s minthogy sárga volt a színe, sárga maradt a neve is, soha be nem fogtam, Ferkó járogatta, de hire is futott ám az én sárgácskámnak szolnoktul Szt.-Iványig, még Félegyházán is halotta dicsérni egy suhancz betyár kit e vidéken gyeprugó Marczinak hinak, pedig egy harangodi csillag csárdai ember itt felesmerte, és serke gyurkának szállította, mert a harangodon az a neve, még csak gyerek ember már is kétszer jött ki a sora, pedig tavaly jó fehéren hozta ki derekát, de ha harmadszor be kerül.

Ekkor egész szerénységgel szavába vágtam mondván, üsse össze a szél a gyeprugó Marczinak egyik bokáját a serke gyuri másik bokájával ne bibelődjék vele, térjünk a sárgára.

Nagyon haragszom a semmire kellőre, mert uztatáskor nagyon csúfúl helyben hagyott egy derék fumat, még se birja magát szegény, de azóta kerüli e vidéket, — igaz hol is hagytam a sárga dolgát, ekkor az anyok is bejött s férje mellé ülve hallgatott, s Mihály így folytatá negyed füves korába egy szép őszi estve annyok a rekettyóba éppen magvas kenderet áztatott, én meg a méh kasok alól söpörgettem a kuka-

czokat, hol veszi hol nem veszi magát egyszer csak beköszönt egy karcsu szép fiatal gyerek csinos göndör szőrű csattos gu-bába, becsületes kézbeli je fényes baltája, uj csizmája mely-nek szárába egy ólom nyelű kés is volt, és betyáros szokás szerént szálást kért.

Megengedjen bátyám hogy ismét megfogom szavába mert engem igen érdekelnek az ily dolgok, és így nagyon szeret-ném tudni, hogy miből ál az a betyáros szokásos szálás-kérés.

Hát biz az ugy van, hogy tulajdonképen kétféle betyár van, van derék, becsületire sokat tartó sok oly szegény legény kiknek ha roszul megy dolgok s a lóvásárok roszul ütnek ki, vagy marha kupeczet nem kaphatnak, hát be üzennek, ha nem jöhetnek, és becsületesen kéretnek szalonnát, borts egyet-mást, ha az ilyféle legény beköszönt és azt mondja: „gazd-uram ha jó gazdára találnék, jó szolgálatot igérnék, ha ugy gondolja kegyelmed, hogy befogadhat, hát tróbáljon meg“ akkor azt mondja az ember eredj be fiam, akaszd tarisznyá-dat az enyémhez, be megy — s mikor ki jó ahhoz a munká-hoz fog a mivel az ember éppen bibelődik, és mintha évek óta cselédje volna az embernek úgy otthon van, — de vannak többnyire a felföldről ide került olyan kamara törő — ké-ményt mászó, füstölt hust lopó, apró marhát leső hitványok, kiket zab, vagy kapcza betyárnak neveznek, ha bevetődik mindjárt magátul átnyujtja kézbeliét, legyen az balta vagy bunkós, hol egy fél bárányt, hol egy malacot hoz magával, néha még ludat is, és rimánkodik, hogy sütnék meg, s előre is ígéreti hogy ha jólakott tovább ballag, soha se füttyölnek osztán csak a bojtárokhoz húzódnak, mikor ilyen a vendég, akkor ébren legyen a gazda, erre tanított Istenben boldogult édes apám is, de igaza is volt.

De az a betyár a kirúl a sárga dolgában kezdtem szólni

ugyancsak fiu volt a talpán, elég az hozzá a legény be jó velem, és éppen oda ni a hol most az a kandúr gubaszködik a sut mellé leül és halgat, kihúzom az asztalfiát eleibe teszek egy fél sajtot meg egy czipót, kínálok vele de ő azt feleli hogy ő nem ehetne, hát ihatnál fiam van bor is, megint azt feleli hogy ő nem ihatna, hát alhatnál kértem, hej dehogy alhatnám, és még egyszer úgy keserves nóta hangra csavaritva mondja, hej dehogy alhatnám — hát mi a menydergős ördög kell öcse, tudd meg azt hogy én így nem szeretem az ember fiát, amint látom te rosszba töröd a fejedet, szólj mi a bajod, ha beteg vagy van itt a tanyán ügyes kenegető aszszony is — most félre minden haszontalansággal tudni akarom hogy a nyakad viszked-e a kötél előtt, vagy mi ördög a bajod.

Egyszer csak megszólal, de inkább csak sohajtozás és nyöszörgés volt az mint szólás és azt mondja hej gazduram nagyon is nagy az én bajom, ekkor felkelt és fogait össze csikorgatva baltáját a mester gerendájába vágta — és mint a kos a kés alatt nyögő hörköléssel folytatja hogy nagyobb az ő baja, mert ő hónapnál tovább nem élhet, de már erre osztán bennem is felforott a méreg, s egy kicsit haragosan azt feleltem neki egy kis kutya veszett fogontattával, hogy hátha már veszni akarsz mi az ördögnek jöttél ide, mért nem szeged a nyakakat ha azt a kötéltől félted ott kin valamelyik árokba, most ki vele mindjárt mit akarsz, mert majd más nótát fúvok, de ő a mint fenyegettem olyat tekintett rám, hogy tróbált ember létemre meggyőződtem arról hogy igazán halni akar, — fiatal koromba magam is megkérdeztem hogy ki a legény a csárdába, harminczkét évvel ezelőtt a legénységből eredt egy pár igazi kommintásért, ki is üttem a hat esztendő, azért a hogy e legény rám nézett azonnal meg is értettem hogy nagy dolog fog történni a háznál, egy kicsit lecsilapúltam és szeli-

debben kértem még egyszer hogy hát mi a kívánsága halála előtt, ekkor nagy vad orditással azt kiáltja „a sárga kell gazduram vagy öljön meg, mert a hogy a sárgát a delelő melletti dörgölődő fa mellett életemben először megláttam, azóta oda egésségem, se éjjelem, se nappalom, azt a sárgát az Isten is egyedül én alám teremtettem, azért akár mi darága meg veszem mert enyimnek kell lenni“, — hát így vagyunk hi-hú! a sárga kell neki, van-e pénzed flu kértem tőle, és ő azt feleli most nincs de lesz, a tavaszi turi vásár után meghozom, mi az ára had haljam, s mindezt oly igazi becsületos büszke hangon mondotta, hogy készpénz gyanánt vehette az oly ember mint én a ki a veséjekbe megtanult látni az ilyféle embereknek, mert a mit az igazi derék betyár megigér, azt ha csak rajta nem vesz, vagy is ha életbe marad meg is tartja, — de mindezek után is csak azt éreztem én is hogy a sárgától lehetetlen megválnom, hiszen az egész tanyának elveszne minden öröme, oda lenne szemem fénye, az anyokkal tanácskoztam, keserves volt csak gondolni is arra az órára, melybe a sárga elhagyná tanyánkat, azért abba állapodtam meg, hogy úgy is halni akar, hát inkább elteszem láb alúl mint így megszomoriton, de az anyoknak nagyon megesett a szive, szánta a fiatal vért, — meg magam se éreztem egész hajlandóságot vérbe keverni kezeimet, meg osztán házunknál is van, meg le is feküdt, még a baltáját is a mester gerendájába vágta, nekem is meglágyult a szivem, Isteneki gondolám ha szivem beleszakad is inkább csak vigye, mintsem vér párologjon kezemen sirom előtt, bémegyek hozzá s azt mondom neki, négy száz ezüst frt angyalos bankóba a sárga ára, — felugrott megölelt, kiszaladt az anyokhoz össze vissza forgatta, csókolta ide most a sajtot a cipóval meghozom gazduram a mint mondta ugy-é 400 frt ezüstbe mennyi is az máskép — ezer váltó forint fiam —

de már most hogy hinnak fiu legalább had tudjam kit repitget az én sárgám a lelkem, Ferke a nevem — Mihály gazda nohát Ferke hordozzon szerencsésen de még egy abrakot hadd egyen itthon szegény.

Nem szólhatok most arról hogy ugrott a sárgára, idegen embert érezvén magán hogy nézett rám a lelkem, egész tanya összefutott, tánczoltatta szögdeltette Ferke, de mi mind könnyes szemekkel néztük örömet, mert buba hagyott bennünket, keservesen néztünk utánna, soká hallottam dobogását még azt se halhattam többet keserves napokat éltünk, végtére megfogadtuk annyokkal hogy soha se emlegetjük a felejthetlent, az istálló felé egy hétig sem mentem, de hogy nehezünkre ne essen se én se Erzsókám soha se emlegettük többé.

Ezeket eddig beszélvén Mihály néma csendbe halgatott, neje a szemeiből kicsordult könnyeket csinos tiszta fehér kötője szögletével törülgette mire én kezdettem hogy hiszen itt-honn a sárga azért nem látom át okát a szomorúságnak mire az annyok azt felelé, hogy de iszen még ez csak kezdete az egésznek, most következik még csak az igazinak kezdete, hát még uram Isten a vége folytassa csak apjok, és Mihály gazda kivervén a bagót pipájából, s újbóli pipatöltés közben ekképen folytatá.

Félesztendő múlva épen Turi vásár előtti napon azt mondja az annyok, hogy ma reggel a lószemű szilvafán ugyan-csak csörgött ám a szarka, meglátja kend hogy vendéget hoz a Turi vásár, ő el jó ha él mondám neki, de a sárgát látom-e valaha vagy se azt a jó Isten tudja, minthogy pedig a Turi vásár nyíratás után szokott esni, meg a bojtárok csizmabeliét is ott szoktam venni, osztán a gyapju árát is csak halja az ember, hát magam is elmentem a vásárra, de az nap éjjél előtt haza is jöttem, más nap délután nagyon boszongkodott az

asszony mert az egész lúdsereg haza kerekedett, aligha a vadkácsázó urak nagyon meg nem zavarták őket, mert a hogy tavasz végén szárnyra kelnek csak Sz.-Mihály napja körül jönnek haza libástul, tehát éppen a ludakkal bajlódott, én pedig a vásárrul hazafelé ballagó két koldust úzdo be venni kezdett kutyákat csihítottam, mert azok voltak kik minden esztendőbe ezen vásár után be szoktak jönni zsendiczézni, most is mint mászor mihent közeledtek azonnal elkezdették szokott énekeket „az örülj és örvendezz Sionnak leányát“ énekelni, hát uram fia Bandi csak lesimúl a czifrirúl s azt mondja, hogy mintha a gulya delelő táján a sárgát látta volna erre tartani, de csak farkas űgetve bocsájtja, — a két Besenyei koldús mert oda Gödöllő mellé valók szálást kértek, s letelepedtek, hát látom hogy küzd a sárga magával mert csak csendes lépésbe bocsájtotta, szinte tajtékzott a szérgény hogy haza nem vágthatatott, — le ugrik Ferke, adj Istent se mond, szabadon bocsátja az örömébe nyeríteni kezdő kedves sárgánkat ki is azonnal az istállóba szokott helyére vágatatott, — és bekullog a házba, — hej volt öröm a tanyán kicsinye nagy mind körülötte nyihorgott, a hogy Ferke bement az egyik koldus azt mondja hogy gazduram én ösmérem ezt a legényt, ez Csongrádi Pityke Ferke, már régen keresik pedig semmi rosztat sem tudnak rá, ösmérem mert én is oda való születés vagyok és ott lakik egy hugom kihez minden két esztendőbe elviszem mit össze kódultam, majd gondomat viseli ha végképpen elvénülök, — magam is bementem a házba és azt mondja Erzsókám hogy megint nagy baja lehet Ferkének, mert egy árva szót sem tudtam szájából kibeszélni, mert most is csak úgy sohajtozik mint az őszszel, — hát a konyha annyok nózz dolgoz után, e szavakkal kiküldtem az asszonyt és azt mondom neki, hogy mi bajod Ferke? — nem

felelt de rám nézett, de még ugyabb nézett mint első ízben és hosszas gondolkodás után azt mondja, hát ki mondta azt hogy engemet Ferkének hinnak, — hát magad mondtad a hogy már tied volt a sárga, vagy azt is elfelejtetted már, erre azt mondja haragos parancsoló hangon: ha mondtam se mondtam, mert nem én vagyok az a ki vótam, hagyon békit most nekem, — erre azt mondom néki hogy, ejnye öcse biz oly savanyú pofákat vágsz mintha hétszer is megbotlott volna alattad a sárga, jó helyütt vagy fiú ne szomorkodj, mire azt felelte „búnak adtam magamat, — és a legszomorúbb hangon milyet csak valaha hallottam elkezdte danolni hogy „se apám se anyám, se kunyhóm se tanyám, se egy jó emberem se hazám se nevem“ — én magára hagytam hogy fújja ki magát s kimentem Erzsókéhez, ki azt mondja úgy félig susogva nékem, talán nem tehetett pénzre szert, azért oly makranczos, — hát azt hiszed asszony hogy eljött volna ez a fiú pénz nélkül, de talán éppen az a baja, hogy nagy bajába került a pénz, megládd hogy inkább több a pénze mint akarta hogy legyen, — de ti asszonyok az ily dolgot nem értitek, de jó is hogy nem értitek, — a hogy így beszélgetünk kikiált az ajtón bort-bort ide sokat ha nincs legyen de sok, nem fáradt a sárga bor legyen annyi mint a Tisza, de még annál is több kell nekem, mert annál is nagyobb az én bánatom“ már a végig megint szomoru nóta formába huzta, és megint rá kezdte a se apám se anyám nótáját siralmasan danolni.

Bor elég volt a háznál, mert a vásárrúl jöttembe tele öntöttem Jakabbal a nagy csobánkot melyben szinte fél akó fér be vittem az egészet, kivettem nem csak a dugóját de a szelelő lyuka kis peczkét is, hogy ha iszik ne igen kotyogjon fel fogta s a nélkül hogy rám köszöntötte volna, úgy meg-

húzta hogy csudálom hogy gégeje bele nem szakadt, a hogy oszt kilélegzette magát megköszönte, gondolkodni akarok hadjon egyedül, mert csak így esik jól nekem lenni és megint rá fújta a se apám se anyámat, — megvallom egy kicsit már nagyon is restelleni kezdtem a dolgot, mert még nem találtam emberre ki saját házamnál meg nem férhetett volna velem, de vártam még hogy majd benne is csak megfordul a borjú, meggondoltam hogy ha rosszba törné a fejét nem jött volna idő, osztán meg ha éppen kellenék még magam is csak vagyok a mi vagyok be sem mentem hozzá, még a gulyáshús készen nem volt, akkor osztán leültem asztalomhoz és őtet is megkináltam — de azt felelte hogy nem ehetne — mert nagyon is jól van lakva, és leheveredve maradt a búbosnál, és szó nélkül nézte mint ettünk, a hogy vége volt azt mondja „egy pár szavam volna de csak kegyelmeddel“ az annyok megértette s kiment.

Ferke fel kel, lekapja és a sutba dobja kalapját felém jó és rám néz, de nem úgy ám mint már kétszer, de úgy igazán Istenfélő keservesen, a nyakamba borúl s elkezd zokogva sirni szinte fuldoklott bele, a mint jól kizokogta magát fog csikorgatva fel emeli fejét és még mindig fuldokló hangon azt mondja — Jaj be nagyon darága volt az a csikó! — bár soha szemem elébe ne került volna, — a hogy ezt túle ily módon hallottam akkor osztán már egészen értettem az ő baját, — kivesz a tarisznyájából, egy harcsa száju kis bőr tarisznyát és fejét elfordítva hogy ne is lássa át adta nekem és mondá „benne kell lenni a csikó árának, nézzen bele kegyelmed oda kint a konyhába, ha még héja lenne az se baj, mert úgy se kell többé se testemnek se lelkemnek az a sárga, mert igen igen nagyon darága, — nézzük Erzsókkal a tarisznyát hat egy kopott veres bőr bugyilláris, meg egy kis két

gyűrűs zacskócska van benne, kinyitjuk a bugyillárist hát az egyik oldalába hosszukas bankó forma papirosok voltak, a másik oldalába pedig mellyet megint ki kellett nyitni egy nagy csomó bankó, kezdjük olvasni hát egek ura csak száz forintos tizen-négyszáz darab volt benne, apróbb is vagy nyolczvan darab a kis zacskóba pedig mintegy fél maroknyi arany pénzek voltak, egy másra néztünk anyókkal a hátamon keresztül nyilallott a borzadás, Erzsókon meg kicsapott a veriték, bétántorgok bámulatomba hozzá, a ki fekvé kérdi elég volt-e benne érte mire feleltem neki: hej Ferke Ferke már most látom hogy nagyon drága volt a sárga, — nagyon sok a pénz, azt kérdi mennyi hát had tugsyam legalább, — meg se tudom olvasni mert az aranyokhoz se értek — erre azt feleli — mindegy nekem úgy se kell, tegye el kend a csikó fejébe, — de öcse nem oda buda ha a sárga nem kell, nekem se kell egy átkozott filléred se, ha pedig gyalog nem akarsz odább álni ez a négy darab az enyim, vidd a többit a hová akarod, vén napjaimra már nem keverte-m magamat bajba, és vissza adtam tarisznyáját, mintegy fél óráig egy szót se szólt de iszonyatosan pipázott s csak pipája szercegesét hallottam mert magát a füst miatt alig láthattam egyszer azt mondja: Mihály bácsi két koldúst láttam kint az egyik csongorádi, én hajnal előtt tovább állok fel nem költöm őket, vegye ki mind az apró bankókat ossza el közöttök, a csongorádinak adjon azon felül az aranyokból is vagy tizet, és mondja meg nékiek hogy imádkozzanak de sokat imádkozzanak egy emberért ki hamarébb meghalt mintsem hitte volna, — nyugtalan hányhódott gyakran kérdezgette elmult-e már éjfé, — hej bátyám gyalog tán már én járni se tudok többé, nincs-e, más jó lova — vidd el fiam a sárgát nem oka az úgy se semminek, meg éppen olyan kell neked mert a szélllel is versenyt fut ő — nohát abrakot neki kiálltotta — s midőn

megtudta hogy azóta mindég abrakolják s meg is ittatak két-szer is felugrott, s mint a villám elvágatott rajta.

Már javába hasadt a hajnal az annyok szundikálni kezdett, és álmosan kitántorgott azt mondám gazdámnak virad kedves bátyám talán már el is fáradt beszélgetésébe, de engem annyira érdekel az miképpen jött ismét vissza ide a sárga hogy ha röviden elmondaná osztan talán még elis aludhatnám — egy pár percze kimentünk a szabad légbe hol megmutatá hol ült fel Ferke kiadá parancsit hogy fejjenek s hogy merre legeljenek s bémemve így folytatá beszédét.

Negyedfél esztendő mult el, de se a sárgának se Ferkének, soha hírét se hallottam, a magyar háboru előtt mintegy más-fél esztendővel egyszer a Turi vásár utánni napon csak rá-kezdik az örülj és örvendezz Sionnak leányát énekelni a Besenyei koldúsok kiket Ferke itt léte óta soha se láttam, soha még oly jól nem esett ezen szent éneket halgatni mint most, ének közbe észre se vettem hogy sapkámat levettem, és gondolkodva elérzékenyülten behivom a kódusokat, kiken legkisebb látszatja se volt a több száz forintoknak, meg az aranyoknak, s midőn azt kérdem tőlök hol jártak keltek hogy három esztendő óta nem láttam őket, azt feleli az egyik rajta vesztettünk az aranyok miatt a bankókon is, nem volt azon áldás gazduram, mert volt egy haragos társunk, egy a lábával csengetgető irigy kódús ki kerepesen valahogy észrevette nálunk az aranyokat, gyanuba jöttünk megmotoztak, meglették a bankókat is és így mindketten bejutottunk a hivesre de mi mint régi tróbált emberek jártas keltes emberek voltunk az igazságos törvényes dolgokba jól egyet értve mindég csak azt vallottuk hogy a pénzt a füredi hidnál együtt leltük, az igaz hogy jól kiültettek, de ha az igazat megvallottuk volna most is a megye kenyerén volnánk, — a csongrádi meg azt mondja

hogy én kiszabadulásunk után haza mentem a testvér húgom vigasztalására hogy még élek, de bár haza se mentem volna, legalább nem fájna így lelkem, mint azóta fáj, képzelje csak kigyelmed — láttam Ferkét is! —

E szavaira mintha valami felemelt volna a lőczárúl felugrottam és kértem hol láttad, hol van, hát a sárga nála van-e? hol tartózkodik szóljon — beszélje el minden szavát szóval a mit csak tud felüle, — de ő csak ennyit felelt nagy szomoruan, láttam biz én az Isten adtát, alig ösmértem fel szegényt, mert már nagyon megviselte az idő, mintha ő se lett volna már olyaná vált, — neki a törvény vetett véget, Isten nyugtassa meg a másvilágon, — kicsordultak a könnyek a koldúsok szemeiből, de magam is úgy éreztem magamat mint még soha se, felsohajtottam én is a koldusokkal hogy Isten nyugtassa meg őtet a másvilágon, hiszen ő ezen a világon kiszennyvedett bűneiért! —

Amint ezt beszélé Mihály össze fogta inge úját, s kitörülte szemeit, ér is elérzékenyedtem — és sorsom előtttem lebegve gondolám ő már boldog mert kiszennyvedett, mindketten elnémultunk, én soká néztem a felkelt nap sugárai által már elhalványított szerceggve pislogó mécsre, mint egy haldoklóra, keblem elágyult, erőmbe került össze szedni magamat, megviradt bátyám a mécsést eloltottam mit tenni jól esett, az ily helyzetbeni érzetek leirhatlanok — erőt véve magamon mondtam gyereink bátyám nézzük meg mit csinál most a sárga, kimennénk és az istállóba mind kettőnknek jól esett nézegetni a sárgát, gazdám figyelmeztetett hogy néznék csak az első bal lába lapoczkájára látja-e azt a nagy sebhelyet, befort biz az de szór nehezen nő rajta többet, de talán most már lefekhetne kedves öcsém, majd osztán bevégzem a legis legszebb utóját — és úgy lőn én lenyugodtam.

Szinte dél felé-de még is meleg zsendiczére felébredvén bé jó gazdám kinek már belépte első lépése alkalmával kilátam szemeiből hogy felette boszús, és azt mondja, képzelje csak ide üzentek hogy holnap estve nálam akarnak törvényt ülni, — miért éppen itt —! kérdésemre hogy kik s mifelett akarnak törvényt ülni, azt felelte hát a szegény legények bizonyosan valami zab betyár csufot tett e vidéken és e miatt közülök került kézre vagy egy, és osztán nyakon csipték a hitványt, vagy talán oly helyütt tett kárt, a hol mindég megemberelik őket, ha az ily boldogtalant megkaphatnók, annak osztán csak maga az Isten lehetne a megmentője, — igen restellem kedves öcsém a dolgot, no de majd teszek rólla.

Látja kedves bátyám ez is igen érdekelne engem hogy miképpen megy az az egész törvény ülés véghez, de előbb csak ugrassuk haza a sárgát, osztán majd erre is rá érünk, még más is igen fontos, sőt itt léttem egyedüli célját érdeklő kérésem is lesz azért kérem;

Soha se kérjen közbe vág és folytatá „két hét mulva lesz esztendeje egy nagyon sötét ősős szeles éjszaka szokásoknál jobban ugatnak a kutyák, lovak dobogása hallatszik kimegyek az eső felhőszakadásosan esik, egyszer egy nagyot villámlott, látom hogy egy lovas katona egy vezetéken vezetett sánta lóval előttem áll, leszálnék de nem bírok mondá a vitéz, lesegitem lovárúl, és a vezetéken hozott egyenest az istálló felé sántikál, besegitjük a legényt hát látjuk hogy huszár, kérdem tőle honnét jó és hogy akadt ide, a lovacrúl ne gondolkozzék mert jó kezekben vannak már, és a bőrig ázott s jobb kezén sebes huszár azt felelte hogy Debreczenből jövök, a' jobb kezemmel nehezen fogok többé kardot, a szőlők mellett a délutáni csatánál kedves jó uramat lelőtték a muszkák s meghalt az én kedves egyetlen jó kapitányom, pedig igen szép fiatal

ember volt, a vezetéken hozott lovon ült szegény a' lova is sebes, spítályba és fogságba nem akartam esni, uram lovánál egyebet meg nem menthettem, pedig csak két éves házas egy kis fiacskája is van — oda minden bagázsia, neki indúltam hirt vinni szegény kapitánynénak ki most apjánál van, a setésébe s illy rettenetes rossz időbe eltévedtem, se út se csapás — gondolám magamba már most mindegy és mentem a' merre a lovaknak tetszett, a kapitány ur lova mindég jobbra huzott, ha a nyergesem másfelé tartott is, ő mindég csak jobbra tartott — erővel se hagyta magát másfelé huzatni — tehát rá bízam magamat és ide hozott, adjon Isten jó estét majd el is felejtetem köszönni; — erre én is annyok is elkiálltottuk magunkat egek ura Istene az a sárga, s éppen a hogy kifutnánk lámpást keresnénk hát haljuk már kint a lármát — itt a sárga — az egész tanya összefutott, lábon volt minden ember — és valójában testestül lelkestül haza jött a sárga, ha látta volna kedves édes öcsém mit csinált a hogy szolítgattam és simogattam a szegény párát megesett volna rajta a szive, én rá esküszöm ma is százszor is hogy sirt örömébe, de meg is mondtam mindjárt a vitéznek hogy az én sárgám soha el nem hagyta többé a tanyát úgy is sebes, én négyszáz forintokat adok érte pedig ezüst angyalos bankóba, jobban hasznát veszi annak a szegény özvegy mint a sánta lónak, — minthogy azon tulajdon négy darab bankó most is meg volt ugymint kaptam, mert azóta rá soha se tudtam nézni, azonnal kikerestem, behoztam és eleibe tettem a huszárnak, s azt mondtam nékie — no itt van ez ni — ezt vigye — de ne is álmodjon arról hogy lelkem kedves lovamat, melyről a hazámért harczoló vitéz embert lőtték le, innét elvihesse — a sárga a magyar szabadságért harczolt, — ő a haza sebesültje — no de majd elragadtatom most is, mert nehéz leszen halálom is hogy fiam nem

volt, oh bár az én fiam esett volna a hazáért le a sárgárúl, én már öreg voltam nem mehettem, — no de ott volt a sárga. —

Midőn a szegény sebzett huszárt szárazba öltöztetve mindennel elláttuk lefektettük, akkor kérdem tőle hogy hol és miképpen jutott kapitány ur a sárgához, hát azt mondotta hogy nékie a kapitány akként beszélt, hogy azt a lovat egy hires legénytől vette el a törvény a kit osztán fel is — elég öcsé szót se szólj többet — de érted-e egy szót se többet, mert elég volt nekem abból annyi is, — tized napra a huszár viszszaadja a pénzt és kért hogy tartanám magamnál, mert tüle azt a száguldozó muszkák vagy rossz emberek elvehetnék, majd el küld érte a kapitányné — vagy édes atya — és ebbe bele is egyeztem, a huszár jó kipihent lován mindenképpen jó erőbe el lovaglott, — a sárga itt maradt.

Ezután öt hét múlva egy öreg urral eljött ismét a mi huszárunk, de mit beszéljem hosszasan az öreg a kapitányné atya volt, ki azt mondá: barátom nem vagyok vagyonos ember onokám is maradt, azért eljöttem a ló áráért, Isten áldja meg érte. — Örömnap volt ez rám mert felette jól esett lelkemnek attúl a pénztől így megszabadulni — és csak akkor bántam meg hogy mind el nem fogadtam Ferkétől a pénzt, — ugy-e kedves öcsém hogy van elég okom szeretni a sárgát, de becsüljük is mert ő is vérzett kedves elszomorodott s elnyomatott hazánkért, — melyről Isten most elfordítá képét. — No de ez így nem maradhat, a minap erre járt a madarasi tiszteletes ur ily szomorú dolgokról beszélgetve e szavakkal vált el tőlem, mint egyesekkel úgy nemzetekkel is érezteti az Isten keze súlyát, de a letiportakat mindég fel is segíti, azért kedves öcsém bizzunk az Istenbe, és ne csüggedjünk! —

Köszönöm bátyám a szívből jött biztatást — edzett

keblemen a kis lelkeség át nem vergődhet mióta a múlt év kezdetén egy ólmos essős napon egy tüzokot láttam küzdeni sorsával, melynek terebélyes keble tollain jégge pánczélosodott a félig már fagyva lehulló szélhordta esső, hátrúlrú a szél tollait előre borzogatva, előrúl a jég pánczél súlya földhöz vonva bugdácsolt, néha melén csúszva, néha egészen felbillenve küzdött, csendesen bár de mindig egy cél felé haladt, — soká követtem ezen küzdőt, s alkonyat felé egy kazal szalmában levő lyukba menekült, — e nyár kezdetén ismét láttam egy csigát, mely házát hátán vive csúszva simúlt kitűzött eránya felé s midőn egy porondos gyalog úthoz ért, hogy a porondok hegyei gyenge testét ne karczolhassák egy nyálkát eresztett ki magából, melyen sértetlen csúszott keresztül, — e tapasztaltak felett gondolkozva az elcsüggedést többé nem ismeri keblem, mert az ki a csigának nyálkát, a tüzoknak erélyes kitartást engedett, adott az embernek lelket és akaratot, azért kedves bátyám fordicsuk másra beszélgetésünket, engem igen lekötene ha megengedné hogy jelen lehetnék azon törvénytételen, melyet a szegény legények holnap véghez vinni fognak, — mire Mihály így felelt:

V. CZIKK.

Szegény-legények igazságtétele.

De már azt sehogy se engedhetem meg, Isten ments attúl a gondolattúl, soha meg nem tudnám bocsájtani magamnak, ha abba bele nyugodnék, mert könnyű velek megösmérkedni, de ösztán menekülni nagyon nehéz ám, sőt tán lehetetlen is, hanem majd addig még ezek itt végzik dolgokat, jó helyre küldöm Őcsémet, de hogy képzeje legyen róla röviden

elmondom miképpen végzik az ilyen dolgokat, — már holnap reggel küldenek sütni való mindenféle húst, bort is — este felé egy legény nyargal előre, mihamar utánna kettő, midőn besetétedik meg legalább négy egy taliga mellett vagy gyalog vagy lovon jönnek mert legalább heten kell lenniük ősi régi szokás szerint a törvényülésnél, a bűnös talyigán van vastagon megkötözve, — a bűnöst feleresztik, szabadon magok közt be viszik, vendégséget csapnak esznek isznak a szerencsétlennel mintha semmi se akarna történni, éjfél tájba a köztők legelső poharat koczint még vele, és a hogy a poharat, vagy kancsót falhoz vágja, azonnal hátra kötözik kezét s két legény két oldalt baltával őrzi őtet, s ekkor azt mondja vezérek, gazduram hozza bé az ősi szokás szerinti törvényes eszközöket, ekkor a gazda beviszen egy teli szakajtó kását ha ez nincs vagy búzát vagy kukoriczát szóval szemes életet és egy egészen üres szakajtót is — ez meglévén öten leülnek, és előadja az elől ülő a bűnös bűnét, ez után fel kel, és azt mondja neki, — nézd ember így folyik le életed ha magad ártatlannak nem tudod bizonyítani még ez le nem folyik, — s ekkor a tele szakajtóból csendesén jó magasról az üresbe önti át mi benne volt — minek végezte után azt mondja ismét neki — ha tudsz imádkozni imádkozz, mert halnod kell, egy kis ideig nagy csendesség van, egy hatalmas „végezzetek“ szó véget vet a csendnek, a két baltás legény ki késéri, egy harmadik az elnök baltáját átveszi utánnuk megy — néma borzalmas csend uralkodik, és ez mindaddig tart még a baltával agyon vágottat ismét talyigára nem teszik, akkor be jó a baltával kiment, és jelenti hogy túl van már ő minden bajon, hol levágták a véres helyen szalmát kell égetni a gazdának, melynek világánál tovább mennek.

Pedig ez így fog nálam megint történni ha ilyenkor

idegen embert éreznének még a gazdának is meggyűlne a baja, — azért —

Értem kedves Mihály bátyám én távozni fogok mert ígéretem szerint a hólyagban van valami átadandóm, mi méltó a megtekintésre és megmutatám nékie a Bandi által az életútnak küldött, már említettem remek sótartó-szarut, — értesemre esett hogy az kit ezen ajándék illet egy felette szomorkodó magas szál legény kit a vidéken életúnt betyárnak neveznek a hólyagbani letelepedése előtt Mihály bátyám tanyáján is megfordult, legyen szives mindazt vélem közleni mit felüle tud, mit itt létébe tapasztalt, szóval mit nézett ki belőle bátyám. —

Annyit tudok mondani felőle monda Mihály hogy egy pár hét előtt itt komorkodott, itt tévelygett egy olyan fajta ember, ki egyszer be is jött házamba és annélkül hogy egy árva szót szollott volna hozzám baltáját az asztalra dobta rá könyökölt és szundikálni kezdett, vagy fél óra múlva felkelt szótlán tovább állott, én némának hittem, de mondják a kik szemmel tartották, hogy egész nap hol itt hol amott a mezegekőveken üldögélt és búslakodott, és szollott is egy-két bojtárral, még is kinéztem belőle hogy igen régen gazdátlan ember biz ő, mint sok más szegény legény, csakhogy valami nagyon nyomja lelkét, és nem bánna ha a hóhér helyett más adná meg nékie azt a mit keres, — azért én bizony kedves öcsém helyébe felé se néznék neki, hanem oda küldeném a mit neki küldtek, mert meg nem fogják egymást érteni, s baj kerekedhetik belőle.

Hogy kitűzött célomhoz közeledjék röviden szólva egy néhány aranyat Mihály észrevétele nélkül az asztal szögletén hagyva sebtibe elbucsúzva, elindultam ezen felejthetetlen helyről; egy halomról visszatekintve, mert jól esett a még

csak lehetett látnom a tiszta hazafiság — eredetiség s vendégszeretet azon helyét melyben oly részvétellel fogadtattam — látom hogy Bandi bojtár közeledik felém a cifrin bé várván őt átnyújtja az aranyokat mondván azt üzeni gazdám hogy ezt sehogy se érdemlette meg kigyelmedtől, erre kész nem valék, elpirúltam szégyenembe, és azonnal visszaindultam a lelkes derék embert megkövetni, meggondolatlan tettemért, utközben mondom Bandinak ki a cifrit alám adá hogy — tartsd meg hát te Bandi ezeket az aranyokat — hasznát vedd valaha — mire azt feleli, mire való volna az nekem a mi gazdámnak se kellett, hanem mást kérnék én ha ide adná, — egy közönséges cserép makra pipából dohányoztam de nemzeti színű szép hosszú bojtok voltak rajta az még egyetlen kedvesen szomorító kincseim s emlékim a gyászos múltból, de meg nem tagadhattam tőle, s mint a legszebb tollától megvált hajhászott kócsag madár e diszemtől is megváltam, s borúltam az előmbe siető Mihály nyakába, és szóttalan keblemhez szorítva kérék engedelmet, és mindketten könnyezve szóttalan váltunk el egymástól — de nem örökre.

II. FEJEZET.

I. CZIKK.

A h o l y a g c s á r d a.

Két óra tájban érkeztem a hólyaghoz, egész elővigyázattal vagy is pisztolyaimat készen tartva közeledtem a csárda ajtaja felé, mert meglepetve megrohantatni senki se akar, senkit a konyhába nem találva, meghúszom az ivóka ajtaja madzagát, fel klattyan a klappantyú, s látom hogy egy vaskos szé-

les válú sipkás, s posztó jánkliás gatyás ember az asztalnál nékem hátat fordítva dohányt vág, — betyáros szokás szerint megköszöntöm, mint ha nem is hallaná vágja dohányját s csak minek utánna az aprítottat tenyerei között jól szét morzsolta fordult felém a hólyag gazdája, tetőtől talpig végig néz, pisztolyaimon szemei megakadnak, még egyszer végig hosszig néz és magába egyet hmühent, és pipáját tőteni kezdve egész egykedvűleg azt kérdi, tévedt-e ide — vagy akarva jött-e ide atyafi? felelvén nékie hogy én a hólyag csárdába, tehát tudom hol vagyok, azt is tudom mert érzem hogy ehetném azért gazda enni akarok meg osztán inni is pedig a javából érti-e? mindezeket egész erélyességgel harsány parancsoló hangon mondtam — mire ő a leghidegebb komolysággal párosult egykedvűséggel azt felelé ha enni akart, mért nem jött annak idejébe, már most nem lehet mert az asszony már bekaparta a tüzet. —

Ha bekaparta — kaparja is ki a ki lelke van az ily csárdának, a ki fizet az az ur a csárdába, ha nem tudná miért csárda a csárda, majd meg magyarázom én atyafi — ekkor oda dobok nékie három huszast itt az előpénz — lásson kötelessége után.

Erre a csárdás álmélkodásomig csudált egykedvűséggel azt feleli, ezen a csárdán most nincsen czégér mert ez most nem másé mint az övé, a ki ha itt tanálja kegyelmedet, a mi köztök fog történni annak osztán ne én legyek az oka, talán nem is tudja hogy állandó vendégem van. •

Éppen azért jöttem hogy vele találkozzam, hogy együtt legyünk, együtt együnk, igyunk, barátokozzunk, szóval az ő hire-neve, az ő baja hozott engem ide, azért félre gazduram minden farkas szemet nézésekkel, de nézzen amúgy igazi magyar jószívűséggel szemembe, s kifogja belőle látni, — hogy

nem rossz dologba járó emberrel van dolga, és ha mindenbe kezemre járna a kölcségen felül egy szép magyar arannyal kapartatnánk ki az asszonnyal a tüzet.

Én nem bánám uram de nem jó lesz ennek a vége, — mert a mint látom kegyelmed is ember a gáton, meg fegyver dögába is rendbe van, és így bizonyosan olyan dolog fog történni a háznál, melynél nem jó ha az asszony is jelen lenne, mert sok eseteket kapartak ki már az asszonyok nyelvével de minthogy állandó vendégem csak napszála után jó meg — addig jó is lakhat meg tovább is mehet kegyelmed, — most a szomszéd tanyárúl mindjárt haza kurjantom az asszonyt és majd süt ő egyet-mást, addig van szalonna meg kenyér is, — nincs itt szűkibe semmi, mert számára az egész vidék legény-sége küldözget egyet is mást is, s ezzel kiment a hólyagos.

Bizalmas beszélgetés támadt mihamar köztünk, melynél fogvást kitudtam a csárdástúl, hogy az ő komolykodó vendége nagyon szótalan — keveset azt is sohajtozva alszik, reggel elmegy és csak estve hazajöttékor szokott enni — a szabadba barangolva majd minden mezsgyekő mellett megszokott alni, ha ott fekszik fejét a mezsgyekőre támasztja, hazafele jöttébe az utolsó ilyen kő mellett soká áldogál és kalapját megemelve veszen búcsút, — a bús életében oly nagy szerepet jádzó mezsgyekőtül, — s minekutánna megigértettem a gazdával hogy ha hazafelé közelend jó eleve értesitend, s hogy ha megérkezett s egyedül leendünk nem háborgatand jelenléttével, leheveredtem az ajtó mellett balrúl eső búbos párkányzatán, úgy hogy lábbal az ajtó felé fejjel a falnak de szembe éppen az asztallal, melyre jó eleve a gazda szokás szerint két üveg bort pecsenyéket és kenyeret már elhelyezett számára, a hogy ez mind elkészült a karján behoz a gazda egy kis alig egy éves gyermeket, és az asztal felső részén túl

egy lépésnyire egy félig levágott fonott ócska méhkasba ülteti a kis szöske-piros boglyoskát, mondván mindez mindég így szokott lenni, ha közeledik hírül adom, de osztán én ne legyenek oka semminek, s ezzel magamra hagyott.

Ily helyzetben mint e perczekben valék hasztalan nyitogatja a búslakodva gondolkodó a bölcselkedés kulcsaival a vallásosság frigyszekrényét is, mert se az elme nem elég éles, sem a lélek nem oly fogékony hogy boldogító hitet teremthetne magának, azért a kebelbe a semmivel nem gondolás komoly egykedvűség vivja ki az uralmat s némű érdeket csak az ily rendkívüli helyzetek ébresztenek, azért keresém is az alkalmat, mert a búslakodó léleknek figyelme felfrissítésére csak a lelki rázkódtatás egyedüli mód. —

Hogy s miképen fogadjam beléptekor épen azon hullámozott határozatlanságom, midőn gazdám bejő s jelenti, hogy most hatta el az utolsó mezsgyekövet, csendesen lépdelve közeledik tiz percz múlva betoppan.

Nyugvó helyemen fekvé maradtam, kedves jól ösmert két hű barátim egyikét pisztolyomat felhúzá lehajtott kezembe tartám, élesen az ajtóra szegzém szemeimet, s mihamar hallom a fáradt léptek halk dobogását, — a pitvarba ért, — izmos újai keresik az ajtó madzagát, plattyan a klappantyú és mélyet hajolva beemelkedik egy magas felette csontos száraz hosszú fekete haju — baltáját jobbján tartó — beesett szemű — alak, — kiegyenesedése közben azonnal észre vett, szemeit meredten rám szegezve mozdulatlan áll, végig néz, — még egyszer szemeimbe pillant, és hátat fordítva baltáját csendesen az asztalra teszi, melyhez egy magosan kezdett, nyöszörgés féle hosszas mindég mélyebben eső sohajából ítélve a meglepetéstől kipihent kebelrel leült, fejét felkönyökölt. kezeire hajtva némán s mozdulatlan maradt.

A helyzet, mind a mellett hogy készülve valék rá még is kellemetlen érzést ébresztett bennem, s minthogy tetteleg meggyőződtem arról hogy feltalált emberembe nem leltem meg lelkemből keresett emberemet, azon gondolkoztam, mint adjam át nékie Bandi küldeményét, s hogy szabaduljak tőle, — de a mint épen felkelendő valék fekvő helyemből hogy megszólítsam, egy véletlen esetecske más erányt adott akaratomnak, ugyan is — a félig elvágott méhkasban üldögélő szőszke boglyos fiúcska a temérdek legyek után kapdosva ülökéstül egygyütt fel billent, és sirni kezdett, mire a nékem hátat fordítva mindég meredten ült ember csendesen fel kel, lehajlik a földön hömpörgő gyerekekhez, és nem csak hogy gyengéden fel emeli, s helyre állított kasába visszahelyezi, de össze fogott inge ujjával szépen megtörülgeti a fiúcska képét — és szeretet telyesen le simogatja még boglyosabbá vált fejecskéjét, mit telyesítve vissza lépdelt előbbeni helyére, s' egészen mint az előtt leült.

A mint látám mily gyengéden bánt a kis ártatlannal megkönnyült keblem, s öröm-könnyekben lábadtak szemeim mert e látvány meggyőzött arról hogy ez az embertárs igen is lehet a legszerencsétlenebb, de gonosz, s rossz lelkű nem lehet, — e közbe jött véletlen által megnyerte ő egész rokonszenvemet, mely nem engedett tovább halgatnom. —

Felkelvén már ülő helyemből bátor léptekkel fel s alá jártam a szobában mit észre se látszott venni emberem, háta megett álltam meg s vállára tévén jobbomat, gyengéd bizalmas hangon mondtam — „jó estvét öcsém“ — de ő néma maradt, — mire szeliden megrázván válát folytatám, — nem alkalmatlankodok soká kedves öcsém, mert látom hogy nem lát szívesen pedig a jó Isten tudja csak, hogy közülünk ki a szerencsétlenebb, ime itt van egy kis ajándék mit az a hit-

ványkodó legény küldött, ki elég embertelen volt öcsémet a Veresék árkába háborgatni, de lelkiből megbánta a dolgot és megkövetés gyanánt ezt a szarut küldi, és csak azt kéri hogy ne haragudjon rá.

Minekutánna emberem még erre se felelt, tudomnek egész erejéből inkább kiáltám mint mondtam nékie, — no ha így vagyunk Öcse — Isten vele! de minekelőtte e szobát elhagyhatnám kívánom hogy igyon velem egyet, — mit magyar magyarnak meg nem tagadhat, azért (egy palaczkot felemelve, más kezemmel válát erősen megrázva, mire felemelé fejét s keservesen rám nézett) kedves Öcse az nem is kérdés kiért koczintson ily két szerencsétlen testvér, mert mindketőnknek van egy közösen rég várt barátja és ez a halál azért éljen a halál. —

Midőn e szavakat egész elérzékenyülten de hatalmas hangon mondtam fel kel helyéből, kalapját az asztalra teszi, fuldokolva reszkető hangon azt mondja „én nem bánom, — koczint — szájához emeli az üveget, s alig érintette ajkait vele — reszkedni kezd, kiesik kezéből s összetörik az üveg, szemeiben könny csillog ülő helyére rogy s fejét le mélyen melle felé hajtva ezeket nyöszörgi régen nem mondta azt nekem senki hogy Öcsém — nincs nekem testvérem — régen gondolkodó vagyok már én — nehezemre esik már beszélni is — hát mit akar velem? —

Azt akarom kedves öcsém hogy enyhítsunk egymás fájdalmain s jobbbommal jobbját megfogván magamhoz gyengédén húzva, — keljen fel és boruljunk egymás keblére, mert szent az a hely a melyen ily két szerencsétlen egymás keblére simul — ekkor megöleltem és keblemen ellágyulva sirt s zokogva enyhült, mert ezeket monda „ne hagyjon itt engemet maradjunk hát együtt.“

Itt maradok kedves Öcse — de úgy hogy én is itthon legyek, s ekkor kinyitám az ajtót — bekialtám a gazdát — mécsesest — bort — mindent ide mert ma sátoros ünnepet ül a hólyag.

A gazda égő gyertyával örömtől sugárzó arcczal rohant be, s lőn minden elég, én lelke tehetségeihez alkalmazva elbeszéltem nékie sorsomat, melyet figyelemmel kísért, később még Bandiról is tévék nékie említést, s így perczről-perczre bizalmasabb lőn hozzám, s midőn már ettünk s ittunk is, meleg részvevő kérelmeimre hogy ő is beszélné el életét hosszas gondolkodás után így felelt:

Régen nem beszéltem már én, meg nem is tudnám én azt elbeszélni, mert — énnekem nagyon fáj az élet, — ezeket mondva mélyen gondolkodóvá vált — időt engedtem lelkének szomorú multjában buvárkodhatni, egy negyedórai idő múlva megszólalt mondván, — én nem bánom a hogy tudom elbeszélem, — és csendes egymásután sok keserves sohajok, s kinos fogcsikorgatások közt, s gyakran könnyekkel áztatott természetes egyszerű szavakban felette gyakran meg-meg pihengetve s kérdezősködéseimre felelgetve két napi együtt létünk alatt elbeszélte érdek és tanúság dús szerencsétlen életét, melynek ezenneli élethű leírása folyamában csak akkor idézendem sajátos szavait, midőn azok eredeti egyszerűségökben sokkal többet mondok, mint azokat bár mely ügyes toll is tolmácsolhatná, de valahányszor szavaival élendek hogy az előadás folyamát egyszerűsítsem szavait mindég ( ) kerevetbe foglalandom.

~~~~~

II. CZIKK

Ferencz élete.

Attyát soha se ösmerte mert annya olyan katonákat kísérgető szerencsétlen nő volt minőket a közel mult kori katonai szervezet, ha nem engedett is de túrt, a nagy kolera járvány-idő előtt egy hónappal Szeged felé marschirozván egy század, ötöt mint egy tiz esztendősi fiúcskát annya magával a század után vitte, de csakis a század után — mert minden reggel a hátról ment katonák csúnya fenyegetésekkel fizték vissza — egyszer bottal is kergették, és borzasztón fenyegették ha tovább is követné a századot, ily helyzetbe egyszer keservesen elkezdett sirni, és átkozódni mondván: (jaj nekünk kedves Franczikám, mert így hittak a kompániánál, fáradtan, betegen most úznak el az Istentelenek, midőn egészen erőtlen és nagyon beteg vagyok, mi lesz belőlünk, jaj nekem ki viseli gondodat neked kedves fiam, és a hogy ezeket mondta keservesen magához szorított és fejem tetejét könnyeivel áztatta s megcsókolgatta sirtunk mind a ketten, — az út mellett volt egy nagy tengeri föld oda húzott szegény anyám, és mikor elfáradt sirni elaludt) s ezen helyzetben a fiu ösztönszerűleg hogy kedves annyát felébredése perczeibe örömmel lephesse meg jól megjegyezvén annya pihenő helyét a legközelebbi tanyákhoz futott s elbeszélte hogy annya betegen fekszik és enni valót kért, kapott is kenyeret sajtot, sőt szalonnát is, melyekkel örömtelenesen sietett annya felé, ki már jobbra-balra keresgette fiát, és nagy öröme volt Franczikának midőn látta hogy annya jó ízűn eszik, — egynehány nap ezen tanyák tarták őket, de már ötöd napon a közel tanyákon nem adának semmit — s így tovább ballagtak szegények, egész nap mentek csendesesen még ismét tanya dús

tengeris vidékre értek, hol letelepedének, a fiú szokott módon kéregetve táplálta nyavalyája miatt naponta roskadozóbbá vált annyát, egyszer szomorúan érkezik vissza mondván (itt se adnak már semmit egy tanyán a gazda fia kutyákat is uszított rám, gyerünk tovább édes anyám, jaj Istenem mit felelt szegény! azt mondta hogy mennék én kedves Franczikám de már nem bírok járni, ülj le ide mellém, halgazsd jól meg át te szegény jó anyádat, látod lelkem én mindig nem élhetek, én meg is fogok halni, és te még imádkozni se tudsz, én tégedet most imádkozni foglak tanítani, kelj fel csak és térdepelj le ezen mezsgyékő előtt, és képzeld hogy ez oltár, és hogy rajta van a Jézus-Krisztuska, és most mond utánnam mert megtanítlak a miatyánk Istenkére, és keresztet tanított vetni, meg addig mondogatta a miatyánk Istent, még meg nem tanultam, mikor már jól el tudtam mondani, akkor küldött a tanyákra hogy előbb fentsozóval imádkozzak úgy kérjek — siettem — óh de szépen imádkoztam, — de már így se adtak semmit, mert meguntak, vizet vittem egy törött fazékba melyet a múlt helyünkön kaptam — anyám feje a mezsgye kövön volt, alig tudott beszélni a víz felfrissítette, mindig imádkozott, és együtt imádkoztunk, egyszer azt mondja te már okos fiúcska vagy lelkem Franczikám, ha én többé szólni nem fogok tudni, és sok légy lészen rajtam akkor már én nem élek — ígérd meg hogy soha egy nap se múlik el miatyánk Istenke nélkül, és én ezt néki megígérttem — azt is ígérd meg hogy hozzám se nyúlsz többé, ígérd meg ezt az Istenkére, megígérttem és most hadd nézzek szemedbe, könnyei potyogtak nagyon sohajtozott, most eredj a messzebb tanyákra kérj valamit, s ha meghaltam keress szolgálatot, már hasznodat vehetik — Isten kíséren minden léptedbe — én elmentem, de midőn vissza jöttem) itt elérzékenyedett Feri

és keservesen zokogott, mert anyját halva — legyenek s hanygák által lepve találta, feje az oltárt képviselt mezsgyekövön volt — letérdepelve egész éjszaka a miatyánkat imádkozta annya holt teste mellett, reggel bejárta a tanyákat, hogy anynyát temetnék el, de sehol meg nem halgatók s midőn már nem közeledhetett annyához sok tengerit tövestől kihúzott 's azzal befedve annya testét 's keservteljesen indult a merre épen fordult, és midaddig üzte keble keserve még fáradtan egy tanya szalma boglyájánál össze nem rogyott, és ott emelkedett keblében az első gyűlölet az emberek ellen kik annyá eltemetni nem akarták mert (mind rosak az emberek a kik anyámat el nem temették, haljanak ők is mind meg, és őket se temesse el senki.)

Egy pár hétig ezen első magára hagyatottságában azon tanyák között tévelygett hová élte legkeservesebb napjai vezérlék minden gondolata annya volt, és ellenálhatatlan vágy emelkedett keblébe megnézni vajjon bekaparták-e azóta anyyát, s neki indult a vidéknek felkeresendő a' tengeri földet, és abba a mindég lelke előtt lebegő — mezsgyekövet.

Éppen ezen napokban pusztított leginkább a nagy kolera járvány, mely százanként ragadá mindenfelé magával az embereket és így majd minden tanyán hová kéregetni lépett bé holt testeket talált, úton út félen eltemettetlen hullákra bukkan, és ez enyhíté az ő fájdalmait (ugy kell nekik csak haljanak sorba mind! hát miért hagyták ugy meghalni, és miért nem temették el az én kedves jó anyámat, nem sajnáltam egyet se sok ideig hittem osztán még hogy anyám miatt haltak úgy rendibe).

A tanyák egyformasága, s tájékozási járatlansága miatt ide 's tova barangolva multak a napok, — a tengerit mindenfelé letörték, a krumplit kiásták mit eddig éhsége enyhítésére mintegy kínálgatott nékie a magány és így gyakrabban kénytelenítetett a tanyákon alkalmatlankodni, s több

helyről kemény fenyegetésekkel üzetett el — a hideg rövid késő őszi napokat a dermesztőbb hosszabb téli éjek követték, és így az idők viszontagságai elleni óvó helyről gondoskodva egy kazal szalmába jukat vájván, ott naponta midőn már setét volt észrevétlenül meghúzta magát.

Egy éj közepette, egy ezen kazalhoz nem messze eső tanya meggyuladt a szél nagyon fút, 's még a szomszéd tanya lakói vas vilákkal, baltákkal oda seregeltének minden takarmánnyal egyetembe hamuvá lón, a lármára az úgy is éjjel mindég éber ebek is futkosának gazdáik után, s így történt hogy a kár helyéről vissza térők ebei valahogy kiszaglálák rejtekébe Ferenczkét, a kazal körül összecsoportosodva iszonyatosan ugatának, mire a haza siető gazdák azonnal a kazalhoz siettek, hátha a gyujtogató ide rejtődzött, rajta emberek, neki vasvillákkal hánnyuk szét a kazlat kiálta az egyik, és előre szegzett vasvillákkal, s villogtatott baltákkal neki rohantak a kazalnak, elkiáltván magát egyik, akár ki vagy add meg magad, más-keppen halál fia vagy, — és Ferenczke felette meg ijedve reszkető hangon kiszólalt (ne báncsanak engem, én nem bántottam senkit, nagyon fáztam azért bujtam ide, de egy ember hajamba kapott, ki rántott, egy másik fojtogatni kezdett, a nagy lármára elő jött a leégett tanya gazdája fiastul rám üsmert hogy már régóta kerülgettem tanyáját, rám fogta hogy fenyegettem is mert nem adott semmit mind rám ordította hogy én vagyok a gyujtogató megkötöztek de nagyon keményen hátra kötöztek kezeimet mert igen soká fájt még, osztán meg sokan pofoztak is, orromon számon folyt a vérem — és felfogtak vagy hárman úgy vittek egy tanyára és azt mondták hogy meg nem ölnek, hanem a törvény kezébe adnak, és be is vittek N. N. városába, a hol a törvény lakik, és sok lánczos vassas ember közé be csuktak).

Igy került ő életében egyetlen egyszer alig tizenegy esztendő korába sok kitanúlt, gonosztevő közé félig fagyottan — összeverve, sebes arczal, fővel, össze kinzott kezekkel mint mondá a törvény kezébe.

Nincsen itt helye annak hogy ezen időkben az ily esetek nem ritkán történtek, és ennek okai felett okoskodjak, mert az igazság kiszolgáltatásával kar öltve járó börtön rendszer is a hon atyák legfőbb teendői közé van valahára sorolva, azért e sohaj után gyors de olcsó igazság kiszolgáltatása jőjjön el mi hamar a te országod! — folytatom. —

Három holnap mulva halgatták, vagy inkább vallatták legelőször iszonyu fenyegetések közt a szerencsétlent, (hanem vertek vesszővel mindég az igazat mondtam, ha vesszőztek mindég azt mondtam a mit a törvény kívánt, hogy én gyűjtöttem fel a tanyát, — egy néhány nap után megint felrendeltek, akkor azt kérdeztem fognák-e megint verni, azt mondták, hogy nem fognak, hát megint igazán beszéltem, erre tagadod ugyé gaz fagyú és verni kezdettek, a hogy egyet ütöttek rám megint ugy szóltam a mint a törvény akarta — így bántak vagy ötször velem, osztán a fő fiskális kályha fűtője lettem, és nyárba a kertibe öntözgettem meg gyomláltam, és így egy egész esztendeig elfelejtkeztek rólam.)

Bébörtönöztetése harmadfél éve után több gonosztevő került a börtönbe, kik közül kettőre több rablásai s gyűjtogatóisai között bébizonyittatott az is hogy azon tanyát is ők gyűjtötták fel boszúbúl, melynek gyanujával Ferenczünk terheltetett, ekkor előhivaták őtet, s a törvény nevébe tudtára adák hogy ő ugyan nem gyűjtötte fel a tanyát azért a gyűjtogató gyanujátúl felmentetik, s eddigi letartóztatása azért mert hol így hogy amugy beszélt, és a törvényszéket ez által az igazság kiszolgáltatásába gátolta nékie büntetésül betudatik, és

ezennel szabadon bocsájtatik, de mint eredeti helyét bemon-dani nem tudó a' városbúl szokás szerint ki kísértetik, — melybe ha ismét visszatérne eleve büntetéssel fenyegettetik.

A város két hajdúja — kard az oldalán, mégis korbács kezében, másnap reggel több ily odább tolonczozandó egyéneket végig kísér az utcán, a' városon túl vagy félórai gyalog-lás 's a' visszatérés esetébeni fenyegetések nyers ismét-elgetései után, elkiáltja magát no most pusztuljatok semmi-rekellők e vidékről, és a törvény nevében a törvény fegyve-res emberei a szó szoros értelmébe békorbácsolák a hontalant a tágas nyomorba, hogy légyen hajlék nélküli tévelygő fia hazájának, kit ha a véletlen fel nem karol, s meg nem ment, később utóbb, de fájdalom gyakran mennyi okozott károk s vészek után ismét a törvénynek kell ötet kárt nem tehetővé tenni.

Az alig tizenegyedfél éves fiú a hajdú korbácsa elől, — így tántorogván be az életnek nevezett tengődésbe, kifáradá-sig menve pihenni ült egy mezsgyékőre, és elgondolkozott (ki csinálja azt a törvényt mely így bánik az emberekkel, — mit csináljak, merre menjek, a törvény se adott kezembe írott pecsétetes igazságot, melyet minden gazda kérdez hogy van-e mert bitang fiú nem kell senkinek, így vált belőlem gondol-kodó ember, tévelyegtem mindenfelé néha egész hajnalig csak a csillagokat néztem, sokat igen sokat gondolkoztam a csillagokkal.)

Pár hónapot így tévelyegve akadt egy kint a szabadba telelő sőre gulyásra, ki minden úti levélről ki kérdezgetés nél-kül befogadá bojtár fiúnak, kinek kötelessége télen nyáron éjjel nappal szabad ég alatt a gulyánál lenni, az ebekre gon-dot viselni, és a megszilajodott s megugrott marhát vissza-terelni, ezen foglalatosságában testi ereje naponta edződött, gazdája meg volt vele elégedve és három éven át hűségesen

szolgált, minden Conventió nélkül a gazda kenyéréen, már tizenhat esztendő korába ereje annyira nevedett hogy egy bojtár se merte félvállról nézegetni, annál kevésbbé bántalmazni, szóval ő a sikság közepette a végtelen szabadba otthon és jól érezte magát.

Mostoha sorsa azonban egy közbe jött eset következtében véget vetett megelégedett helyzetének, hogy történt, hogy nem a gazdája tudja csak egyedül (egyszer káromkodva azt mondja a gazda: fiúk hiba van a gulyába, vagy husz darab eltévedt, két hét múlva itt lesz a tisztartó számolni kell, azért legények helyre kell ütni a dolgot, a bojtárok megértették és a gulya idegen gulyával összekeveredett, a visszaverdesésnél vagy huszonöt darab az idegenből a mienk közé kanyarodott, miből verekedés támadt, és én két idegen bojtárt kik csúfá akartak tenni jobban helybe hagytam mint akartam volna, mert az egyiknek jó ideig elég lesz a' mit kapott, és így a' bojtárok de gazdám is azt tanácsolták hogy jobb lesz odább állni, — és én a törvény elől úgy mint voltam menekültem, és ismét bűnnek adtam magamat, de még gondolkodóbb ember lett belőlem, mert azt a' nagyon megütött bojtárt még a csillagok közt is láttam.)

Ezek történte után négy évnél tovább gazdátlan tévelygett, s bús komolysága naponta öregbedett, és már fenyegetve béúzengetővé vált emberünk, az illetén tengődés fellette keserves, életúnt kezdett lenni, s egy mezsgyékő mellett leheveredve két nap két éjjel étel ital nélkül búslakodott, — egy szép nyári nap reggelén egy gyengéden felé lebegő szellő mélaságából egy kellemes illattal ébreszté fel, széttéekint és látja, hogy egy fürge mintegy tiz éves szép szőke kis lányka kezébe kantába feléje egy nagy fazekat hoz, melynek tányér földőjén fakanalak csörömpölének, s melyet terhe miatt hol

egy hol más kezébe tevegeti által, a fazékba birsalmás savanyú bablevest vitt a kis onoka nagy attyának az uraság számadó kondásának, — a' bableves illatja görcsös fájdalmas ellentálatlan éhvágyat ébresztett benne, és a mellette danolva elmenő kis leányt megálitva, a leglágyabb hangon ighen szépen kérte, hogy adna nékie egy kis tállal belőle, mert igen nagyon ehetne, de a leányka egész enyelgő szapora nyelvességgel szidni kezdé hogy hát nem szégyenli illy munkatehető ember léttére kéregetni, biz ő nem ad, ha nagyon ehetne, és dolgozni akar jöjjön vele nagy apóhoz, majd ott együtt ehetnek, de ő semmi ember fiának ki nem bontja a kantát, s ezeket csevegven a' kis mentő anygalka megfogja Ferencz kezét és maga után húzva mondá csak jöjjön-jöjjön szépen úgy sincs már messze nagy apó (és én mintha nem is én lettem volna húzattam vele magamat, a' fazekat nékem adta, vigye jobban birja — vittem — kezemet el nem eresztette sok szépet beszélt — danolt is — ha rám nézett mintha két csillag nézett volna rám a kék égből, soha se láttam még ily szép leány gyermeket, — ott a tanya ni — oda hozza — előrré szaladt, és a hogy oda értem már nagy apjával jött előmbe — ez az ni ugyé derék ember — ugyé befogadja — de csak hamar ám kedves nagyapó mert nagyon ehetne, régen nem evett, mire megszólal az öreg, — telepedj le fiú — Juliska adj neki enni — osztán majd végzünk — Juliska enni adott — és a hogy látta minő éhesen ettem, s mohón nyeltem kötőcskéjével a szemét is törülgette, jaj de jól esett ez mind nekem egy darab szalonnát is adott, hogy kenekedjék ki, mert mint mondotta nagyon kóczos a fejem, és dolga után futott, utánna néztem — de ahogy már nem láttam elszomorodtam, — soha — de sohase felejttem el azon napot — de hogy is felejténém, hiszen azon napon nem bantam először hogy élek).

II. CZIKK.

Márton gazda családja.

Márton nagy apó befogadá ötlet kis kanásznak s jó viselete esetében meg ígéré nékie hogy fél esztendő múlva be is szegődteti mondván „talpadon ugrálj — eszeden jársz fiú, és még ember válhatik belőled, — most az anya koczák után arra ni — az öreg kolomp majd oda igazít.” —

A mint rendeltetése felé indulna Juliska utánna kiált „nézze meg az ember biz elmenne annélkül hogy az othon valókat köszöntetné, — e szavakat halván az ugy is szemeei-vel rég mindenféle Juliskát keresgető Ferencz visszafordul, s meg rázván Juliska kezét ellágyult hangon ezeket mondá, mond meg az othon valóknak kis Juliska hogy-hogy — ekkor szemeei könnyekbe lábadtak, s egész elérzékenyülve — többet szólni képtelen még mindég rázta Juliska kis kezét, — mire Juliska látván hogy sir azt mondja hát mi baja lett hogy sir, ne sirjon hiszen nagy apó igen jó ember — jó dolga lesz itt, no mondja hát mit üzen haza? — azt üzenem hogy gyakran, hogy mindég — hogy örökké csak tégedet küldjenek a' tanyára, mert — ekkor Juliska már vissza szaladtába azt felelé hogy majd meg mondja s' felkapta az üres fazekat, nagy apónak szépen kezet csókolt s szapora lépésekkel hazafeé sietett, — Ferencz a nyáj felé mentébe mind addig meg-meg áldogált még az ellen erányban gyorsan haladó Juliska, szemeei elől el nem tűnt. —

Ezen még soha se érzett lelki meghatottság varázs ereje, egy mély sohajban enyhítván kebelét, halja a kolompnak megszűrül hozzá hatott hangját s erre mint az ajtatosságra hívó

harang szóra ellágyúlt lelke le emelteti kalapját és ő gondolatában a mi atyánk Istent — annyát — s e küldött angyalkát boldogsága egy háromságának érezve szótalan bár, de még is a legbuzgóbban imádkozott.

Ferencz teste, lelke egész odaadásával teljesíté kötelességét, — Márton gazda napról-napra mindég jobban kezdette őtet kedvelni, s már negyed napra az éppen ekkor ismét kijött de ez alkalommal Ferencz által nem láthatott Juliska által azt üzentette az othon valóknak, hogy úgy látszik mintha maga egyedül többet érne, mint más kettő a javából.

Megtudván Juliska ott léttét, szóltan kedvetlen de mégis minden hiba nélkül 's pontosan járt el teendőibe, mi feltűnően Márton gazdának, okát akarván tudni kedvtelenségének kérdi tőle („mi bajod fiú hogy oly nagypénteki pofákat vágsz, tán kölcsön vitték a' nyelvedet hogy szavadat se hallom, vagy tán éppen a nyájba történt valami hiba, gyepre vele mi a baj,“ — nincs baja a nyájnak gazduram, jó rendbe van minden, — nekem csak magamnak van magammal olyan bajom melyet más ember meg se értene, de ki se tudnám mondani hogy mi a bajom.)

A soha se érzett öröm kísérni szokta hála érzete melegítette át folytonos búlakta kebelét, — Juliska mint új szellemi életének és így léttének őrangyala lebegett mindég lelki szemei előtt, és így mindég rá gondolva, zordon múltjával nem foglalkozva már zsibbadozni kezdett lelke, szellemi táplálékot nyerve naponta ébredezőbb, a jóra fogékonyabbá vált, és éltének örvendeni kezdvén minden munkáját siker, s gazdája megelégedése jutalmazta.

Mínthogy Juliska a helység leány-oskolájának legjelesbje, s így a nálánál kisebb leánykáknak már tanítónéja is volt, az évi vizsgák közeledte miatt az iskolát kettős szorgalommal

látogatta, több holnapokig nagy apját meg nem látogathatta, vizsga után pedig anyja betegedett meg, és így múlt el egy év hogy keble oltárán a legforróbb hála-érzet fény-sugári közt tündöklő őrangyalkáját csak egyszer is láthatta volna, s boldognak érzé magát ha nyáját arra hajthatta, hol őtet legelőször látta, — mely helyen fogta meg kezét, meddig húzta maga után, honnan szaladt előre, mindezen helyek iránt a legkegyelletesebb érzelmekkel viseltetett — ő — megelégedés nélküli boldog volt, boldog mert rendes munkás életet élhetővé vált, boldog mert lelke gondolkozása szeretett telyes érzelemmel gazdagodott — de megelégedés nélkül volt, mert nem láthatta azt, (az Isten és édes anyja küldötte kis teremtest) kivel lelke annyira el vala telve.

Márton gazda esztendei hű szolgálatáért, egy jófajta anyasértést adott minden malaczostúl Ferencznek, s megengedte azt tizenkét darabig felszaporithatni, s minthogy egy kenyéren éltek elfogyván eleségek, a legcsikorgóbb téli napok egyik reggelén midőn csontá fagyva volt minden s a nagy hófuvatagok fagy páncélzatin keresztül hatolhatni nehéz volt azt mondja neki Márton (felkopik az álunk fiú, most legény legyen a gáton ki haza bugdácsol, azért vágj neki estig csak oda érsz, a hosszú nyelvű baltát vidd mert ugyancsak vonitgattak a farkasok ez éjjel, — indulok gazduram — felugrottam és még meg se mutogatta jól merre tarcsak, és hol forduljak, már ropogott talpam alatt a porrá fagyott hó, — alkonyodni kezdett épen midőn a falu végéhez értem, az első ember megmutatta gazdáj házát, a faluig fel se vettem az utat, de a hogy a házhoz közeledtem egyszerre oly fáradt lettem hogy nyelni is alig tudtam, nem mertem bémenni, a kis kapu előtt álltam mert egészen elgyávultam, — a kapu mellett közel állott a' hizlaló, rőfögött is benne, bémentem és a hogy a

hizót nézegettem, — a pitvar ajtóbul megszólal valaki hogy mit keres bácsi — Juliska volt, éppen tengerit hozott a házának, megösmért, — pedig mind a' ketten nagyot nőttünk azóta — hozta Isten nálunk, anyám — édes anyám itt van Ferencz a tanyárúl — de nagyon hideg van idekint, jaj de megfázhatott maga, — nohát jöjjön már be és ismét megfogta kezemet és bevezetett özvegy betegeskedő annyához, — ki a búbosnál ült, de a búboshoz engemet nem bocsájtott, mert azt mondta hogy a nagyon megfázott embernek nem szabad oda közeledni, csak oda szépen a lóczára ni — és a lóczáig húzott, hogy van nagy apó — mit üzent — majd mind elbeszéli — és ki futott — meg befutott, veres szélű rojtos abroszt tett az asztalra — fát hozott be — serpenyűt, fazekat törülgetett, gyakran rám is nézett, de én egy szót se tudtam szólni, a hogy ismét kifutott mondtam el az anyának hogy eleségért küldött Márton gazda).

Márton egyetlen fiának özvegyén 's Juliskán kívül még csak egy öreg hajadon rokona Zsuzsi néni és egy még a nagy francia háború alatt szolgált öreg obsitos huszár a mindég vig kedélyű András bácsi egy családot téve lakták Márton ősi házát, — volt két tehenek, baromfiak, kertecskéjek, kender és tengeri földjök is, sőt mint az átaljános suttogásból kilehetett venni tőkésített pénzei is valának Mártonnak, és így volt is minden a háznál, Zsuzsi néni gyúrt Juliska koppasztott egy sertés torbúl éppen haza tért András bácsi pedig katonásan megrázzván a még mindég a lóczán ültnek kezét, bajúszát pedergette, 's jól szemibe nézve Ferencznek fát hasogatni készült mondván „ideje hogy ferlábot kaptál, tudom hónap zak und pack megint kell rukkolnod, azért addig is tedd komót magad öcse még Zsuzsi aufmaschiroztatja a menázsit, — Juliska pedig einz-zwei a nagy kocsmába a legna-

gyobb kancsóval, a mai gebühr csupán extra — mert a kit Márton szeret annak jó be exercirozott dressirt embernek kell lenni, azért rechts-links minden ember s munkája után látott. —

Juliska egy és másért bejött s látván Ferenczet még mindég ott ülni hová ülteté neheztelve mondja nézze csak édes anyám úgy bán velünk Ferencz mintha itthon se lenne, pedig ugyé édes — hogy ő is itthon van nálunk, — itthon leányom felelé az anya, mert mi is minyáján a jó nagy apó cselédjei vagyunk, — no látja maga folytatá Juliska gyűjön gyűjcsom rá, van András bácsinak olyan hires jó drága dohánya hogy olyat mint bácsi mondja még Napoleon se pipázott soha, ott tartja a mester gerenda közepén, vegye le csak — Ferencz fel kelt, rátöltött, és rá gyujtott, most gyerünk ki a konyhába mert édes anyám köhécselni szokott ha nagy a füst, — ki mentek, Zsuzsi néni sürgött forgott, — Juliska a legnagyobb kancsóval elfutott s Ferencz pipázva az udvarra, s onnét a kapu eleibe lépdelt, s midőn meglátá Juliska visszafelé jöttét sebtibe eleibe futott, kivette a kancsót kezéből és együtt hazafelé csendesesen lépdelve beszélgetésbe keverdtek.

J. Ügye nehezebb volt a nagy fazék melyet nagy apóhoz segített vinni mint ez a kancsó, ugyan jutott-e azóta eszébe —

F. meghatva közbe vág, hogy ne jutottál volna kedves Juliska mindég, örökké, eszembe voltál, hiszen nálad nélkül már talán a világ se állana fel.

J. Nem azt kérdeztem én, hiszen nem rúlam szoltam én és azt akartam kérdezni, hogy jutott-e eszibe hogy igazat mondtam midőn nagy apót igen jó embernek mondtam.

F. Egy szavadat se felejték el soha, mert — látod — Istenem — ha úgy tudnád — én nem tudom — de látod Juliska, hej nem tudok én veled beszélni, mert csak gondolkodni szoktam mindég rúlad — hát én jutottam-e valaha azóta eszedbe.

J. jutott bizony pedig gyakran, elbeszéltem én anyámnak, néninek, bácsinak hogy én szegődtettem be nagy apónál, és ha jót üzent rólla mindég örültem hogy jó embert kapott nagy apó, de osztán jó is viselje mngát ezentúl is, mert igen rosszúl esne nekem ha nagy apó jót nem üzentetne, ugy-e hideg van — csakhogy már ithon vagyunk — és bementek.

András bácsi fogadta a bélépőket mondván „kész’ a vacsora tüstént abfertigol Zsuzsi, be azokkal a zugmiszekkel, a kolbásznak érzem a büzit a’ már plenk-parádéba és rittig tempóba van, azért azt bertaufolt az avantgardába, a’ gyúroltat uajd osztán ha már übungba leszünk, — meg látom hogy maneveriroz ez a fiú, — én ma már eleget ittam de azért még is kiparirozok minden koczintását, meglátjuk melyikünk reterál. —

Észre vevén Juliska hogy Eerencz mind ezekből alig értet valamit azt mondja András bácsinak — kedves szép bajuszú édes bácsikám látja maga oly huszárosan, és oly igen szépen beszél hogy a’ ki hozzá nem szokott fel se tudja fogni azt hogy minő sokat látott meg próbált bácsika, azért ne beszéljen most katonás nyelven, csak úgy hogy Ferencz is beszélgethessen — ugyé nem haragszik ezért reám, s’ ekkor megsimogatta ajkát és pedergetni kezdé bajuszát.

Dehogy haragszom, hogy haragudnék én rád te gavalleri markotányosnének való kis bohó, majd aufpassolok hát hogy ez a’ zugetheilt családi regruta is bele ranzsirozhassa magát, a mi gledankba, — no de most vége a bereitsaftnak, habták forvertz — együnk.

Juliska fentszóval és ájtatosan elmondván az asztali áldást mindent egyszerre, felhordatván Zsuzsi néni, mind az öten körül ülték az asztalt, — a csendet három darab kolbász izletes elköltése, s’ egy a kancsónak jól meghuzása után a’ kol-

básznak minden menyei és földi eledelek közötti elsősége magasztalásával természetes hogy András bácsi szakítá meg, — Ferenczünk szemeit, melyek Juliskára szegezvék még evés közbe is Juliskán legelteté mit észre vévén András bácsi azt mondja Juliskának kit rendesen fúrjecs-kémnek nevezett úgy richtungba kapott a' Zuwaksz hogy ha olyan vadász előtt recognoscirozó hereindóféle fajtájú lenne a' prrt komandóra mákos utse bekapna, — hogy ezt Ferencz meg nem értette azt mondani se kell, de hogy nagyon is meg értette a bácsi szava járásait csecsemős korátúl hallogatni kéntelenített Juliska, azt azzal bizonyítá hogy fel kelt, és sebtibe ki rohant, és mindaddig kint maradt még az érte kimenő Zsuzsi néni ötöt kisírt szemekkel ismét bé nem hitta, Ferencznek Juliska kint léte nagyon nehezére esett, gyanította hogy András nem értett szavai okozák távozását, de hallgatott. —

Megunván András a Ferencz némaságát imigy szóllott hozzája, a mint rittig az hogy én vagyok az Andreász Kovács Zweiti, mert huszonnégy esztendeig mindég így ferlezoztam oly rittig az is őcse hogy te jobban passolnál a toronyra néma szélkakasnak mint kanásznak, hát nem tudsz beszélni, vagy tán hauz aresztbe küldte Márton nyelvedet, mert nagyon is kurz geschlossen, — szólj hát ha tudsz, mert mindjárt úgy itt hagylak, mint az imádkozó baka után hasztalan aufpasoló ördög a kaszárnját.

Mire Ferencz így felelt, tudok én beszélni, de csak magyarul értek, a kegyelmed nyelve katonás, — régen elfelejttem én már a kaszárnja nyelvét, bár sohase hallottam volna, — ekkor egy keserveset sohajtott és elhalgatott Juliska a megható sohaj után Ferenczhez közelit megfogja kezét, és kéri hogy ne szomorkodjék, hiszen András bácsi is szereti — nagy apó is — néni is, és elhalgatott, mire egész elragadta-

tással hangosan kérdi Ferencz — hát te Juliska szeretsz-e mert magadat nem mondtad, — Juliska annyához szökök, megöleli annyát, mondván „szóljon édes maga Ferencznek ugy-e sokat nagyon sokat emlegettem — mire annya mondja, szeret Juliska is — mindnyájan szeretünk mert becsületes jó munkás ember vagy.

Erre Ferencz válaira hátra simitja dús tömörségében hullámozó holló feketeségű hajfürtjeit, s kitörülve ingujával szemeiből a megfagyott öröm gyöngy cseppeit, ezeket mondá — áldja meg a jó Isten mindnyájukat jószágukért, köszönöm a szíves látást, hogy jó emberek is vannak már most elhiszem, igen jól esik ez nekem, áldja meg Isten, és növelje nagyra Juliskát, mert Juliska — a kedves kis Juliska után lett belőlem csak ember, — ez utolsó szavakat egész ellágyultan inkább zokogván mint mondván, Juliska elérzékenyedve borult édes annya kebelére, Zsuzsi néni is törülgette szemeit, — és az ünnepélyes csend mely ezeket követé annyira megható volt hogy András bácsi rövid pipaszára rágásával se palástolhatta tovább megindulását, s e szavakra fakadt, mákos utse magam is mindjárt marodinak meldolom magamat, ha abba nem hagygyátok az ily szomorú kirchenparádés forbertungoskodásokat, és markát mint trombitát szájához illesztve eltrombitálá az tri-ta-tát mondván abgeblasen — ruhe — a ki lelke van.

András bácsi ily rögtönzése más erányt adott a társalgásnak, — Zsuzsi néni — kit természetévé vált kíváncsisága s minden titok kitudása s annak titokba szájrúl-szájra adása és így mindennek kigágogása miatt a faluba Márton ludjának neveztek, azt mondja András bácsinak, de sok hasztalant össze csörgött már a kend szája egy huzomba, azért még se tudta ki még azt se hogy mi a neve Ferencznek másképp, — a veze-

ték nevét értem, legalább had tudja az ember hogy ki micsoda fán termett.

Csak Ferencznek hinnak komolyan sóhajtva, közbe szól emberünk, mire András bácsi azt feleli hogy rittig ő ugy Ferencz mint én András — de hát mi a' te kovács der zweitleid — hogy eingetörgolnának ha freiviligi copulatióval huszárnak csapnál fel. —

Nincsen nekem, mert soha se is volt más nevem, — hej! Márton gazda az Isten áldja meg, soha se kérdezett ilyet tőlem.

Zsuzsi néni se hogy se tudott ezen felelettel megelégedni, és elmondá hogy kosár Jancsit most husz esztendő előtt egy kosárba találták, és azért kosár nevet adtak neki — lám Ferenczet Juliska egy fazék birsalmás hablevessel vezette Márton bátyánkhoz, azért hogy neve legyen, hijjuk őket Fazékasnak, Juliskának van jussa a' keresztanyasághoz, azért András most cifrázza kend a' hogy birja és rukkoljon ki' a regements patersággal, — eredj csak Ferenczhez Juliska és kérd meg szépen hogy válalja el azt a nevet — erre Juliska Ferenczhez csendes lábujhegyen enyelgő ártatlan pajzánsággal közeledik kis kacsóskáival hátrulról befogja a szemeit, és azt mondja addig szembehunyóskázva tartom, még Fazekas nem lesz. —

Ferencz erre megfogja Juliskának még szemein tartott két kis kezecskéjét, s' szemeihez oly erővel szoritja hogy a leánya elsikotá magát, ekkor felugrik helyéből és azt mondja ha Juliska akarja leszek angyal, leszek ördög, leszek Fazekas, leszek minden, mert-mert — én Juliskáért, — tovább nem szólhatott mert András bácsi oly Habtakot — s utánna prezentirt, — generál Scharzsét és Fajert komandirozott hogy a szomszéd asszonyok és leányok is csoportosodni kezdtek az ablak alatt, — Zsuzsi néni azt észrevevén közéjük kifutott és nagy

szaporán elbeszélte hogy Fazekas Ferencz kanászjött, be elé-
ségért a tanyáru, ki a többi Fazekasokkal és még idővel az
is ki fog sülni hogy a nemes Fazekasokkal is osztályos atya-
fiságban lehet, de ő ezt még tagadja mert oka lehet rá, meg
nagyon szemérmes fiú is szóval elhihetik szomszéd asszonyo-
mék hogy ő derék jó szüléktől való, Márton szeme fénye stb.
és ily ünnepélyességgel Fazekas Ferencz lett az ő neve.

Minthogy tudta hogy gazdája eleség nélkül van délre a'
tanyán kellett lennie, hajnal előtt indulandó elbucszúzott a
hogy meghatott lelke engedte; Juliska Zsuzsi néninek pakolni
segített, András bácsi megígérte neki hogy recognoscirungra
egy übungs-marschal mihamar kiugrat a tanyára, az anya
vezérelje az Isten szerencsésennel bocsájtá el, a hogy már
két zsákba mindent válaira rakott Zsuzsi néni hajnalba, Juliska
is fel volt már, és a távozonak egy saját kezűleg beszélgett
fekete selyem nyakrávalót nyujtott át mondván — édes vette
— én szegtem be, hordja szerencsésen, — és Fazekas Fe-
rencz terheltebb s gazdagabb kebellet mint válakkal, egy
szomorút pillantva még a szemeit lesütött s némán állott
Juliskára, sietett vissza rendeltetése helyére.

Holnapok multak el, és a gazdája határtalan szeretetét
kiérdemlett melázva is kitartó munkás Ferencz Juliskát nem
láthatá, tavaszkor a naponta betegebb annyát, kit Márton
gazda is megtekintett egypárszor, — ápolgatván nélkülöz-
hetlenné vált a háznál, s így múlt el egy egész esztendő —
kijött ugyan Zsuzsi néni egynehányszor és beszélt is Juliská-
rúl neki, hogy igen gyakran emlegeti őtet, s üzengetett is
általa Juliskának, hogy éjjel nappal csak rólja gondolkozik,
de mindez keble érzelmei zajlására még zaklatóbban hatott, s
gyakran merengéseibe csakhogy közelebb lehessen hozzá oly
mesze ereszté a falu felé a nyáját hogy felette késő terelhetette

azt vissza a' tanyára, és egyedül azért szólítá, s másod esetben szidta meg Márton gazda először, de a megfédés igen jól esett lelkének mert Juliskáért szenyvedte. —

Más fél év múlva tavasz vége felé hire jött hogy már nem sokára viszi Juliska anyja — mert oly gyenge hogy naponta rettegik kimúltját és egy pár napra rá viradóra a' tanyán termett András bácsi, s' megérkezése, első perczeibe szótalan szomorún csak kezével intett az ég felé, mit Márton gazda és Ferencz azonnal megértettek — a' szomoru csendet Ferencz azon kérdés szakítá meg, hát Juliska szegény nem betegedett-e meg, — még nem felelé András bácsi, Márton gazda levén kalapját meghatott szivbül eredt, s' fájdalmas kebelbül emelkedett Isten nyugtassa még a' más világot mondott, mit András bácsi avval toldott meg hogy bizon berukkolt ő szegény, s' már ott van a' haupt reporton, — azért jöttem hogy haza hijjalak.

Márton gazda szemeibül, könnyek csordultak ki — le-
hajtott fővel soká gondolkozott s így fakadt ki „első utolsó
gyermekem sincs hát már nekem, úgy álok már én a' világon
mint az a' hid czölöp melynek oldalait, és minden pallóit el-
hordott az árviz, bár fej fája lehetnék utolsó gyermekemnek
— én nem mehetek temetésére, mert érzem hogy úgy is nem
sokára követem őtet, és meglátom együtt minyájokat, de vidd
be Ferenczet, hogy kezéd ügyibe legyen, semmit se kiméljetez
de adjátok meg rendibe az utolsó tiszteletet. —

András bácsi Ferenczel azonnal elindultak, szótlan lép-
deltek egymás mellett, négyszer ötször mondá ugyan András
hogy ne siess fiam olyan nagyon, mert nyeregbe szokott em-
bernek nehéz a gyalog masirozás, de beszélgetésbe Ferencz
azon kérdésre hogy ki lesz már most Juliska gondviselője csak
a' falu közelébe bocsájtkoztak felelvén András, Zsuzsi hugom,

meg hát én miért élnék még ezen a' kurucz, labancz, burkus, meg a' francia összevissza masirozta világon, osztán meg már ma' hónap a' muszterungot is kiálja, majd akad az én ritkitom párját fürjecsémnek is kalitkája, itheron vagyunk fiam — a' mi a leczti parádéhoz kell arra ott leszek én, az ordnong az én dolgom, — te pedig mintha árnyéka volnál ugy kövesd schrit in schrit Juliskát, mert nehéz lesz vele boldogulni, tudom most is ölelgeti anyát, kit mint mondta a' világon senki-nek se engedi meg hogy elvigyék a' háztúl, pedig nagyon rezonirozó leány ő, s hírét se hallotta a' subordinátiónak azért gondod legyen rá.

A temetés szomorúságai eleven ecsetelésétől megkimélve kegyes olvasóimat — a' temetés után ősi szokás szerint halotitor tartatott melyen a' halavány arczu kisirt szemű, lelki-s testileg fáradt Juliska vánczorogva bár de mégis segített a' vendégek kellő ellátásába a konyhában fáradozó Zsuzsi néni-nek, a' sokat szenvedett leánykának ereje perczről-perczre hanyatlott, de ő mégis küzdött, de egész elgyengülési rohama megmerevíté kezeit, — szédülni kezdett, és a' mindég árnyé-kaként követő Ferenczkarjai közé tántorogva elájult.

Ferencz e perczben a' szánalom — részvét s több évi ábrándai tellyesülése után elaléltan bár de még is kebelén és karjai közt érezhetni őtet a' lelke lelkét, élete életét, minden földiességen túl emelkedett elbájoltatásába, a' legártatlanabb de legforróbb csókok özönével hozzá eszméletre a karjaiból magát kifejtő és Zsuzsi nénje karjai közé szaladva omló an-gyalkát.

A tor vendégei evés ivás bevégeztével szokás szerint lassanként elszéledének, s magokra maradának a házhoz tar-tozók. Juliska Zsuzsi néniel lenyugodni mentek és pedig a. nélkül hogy Ferencznek jó éjt kívánt volna, — jóllehet arra

Zsuzsi néni által kétszer is nógattatott, András bácsi észre vette az egész dolgot és azt mondja a mély gondolatban merült Ferencznek „első plenkirozásod rosztól útött ki fiú, hát minek kellett egyszerre az egész munitió forrathot fellobban-tani, hiszen te egész lauffajer czupogással sturmoltad szegényt akkor mikor nem is parirozhatott, a' mint az én fúrjescskémet ősmérem vége az audenciának örökre ledegradáltad előtte magadat.“

F. Jaj kedves András bácsi ha Istent ősmér hadjon békét, és csak most ne beszéljen azon az átkozott katona nyelven, mert ha azt mondta most el hogy haragszik rám, Juliska úgy nem győzőm magamat bocsülettel, és sose lát engem se gazdám se világ. —

Csak ily aufritt kellene még a mai nap után, de azért tudd meg hogy átkozott biz a te eszed járása, nem pedig az én nyelvem szólása, a világot próbált dressirt emberbül soha se lehet megint paraszt, — én nem vagyok rossz embered majd fervendolom magamat Juliskánál, mert látom hogy tör érte a nyavalya, osztán az is meglehet, hogy csak olyan Fajer-Fieber ez Juliskánál mint a golyót először füttyülni halló regrutánál, azért az én szólásom járásának respekt, mert úgy megobriktollak hogy be se várod nálunk az új kategóriát, — érted-e fiú. —

F. Értem a mit értek, de azt érzem hogy ha Juliskának bátyja nem lenne, meg ha Juliska úgy nem szeretné kigyel-medet, nem tudom mi az a Kategória, de hogy így nem beszélne velem azt tudom, mert el nem tűrném senki más ember fiának az ily dolgot, — az én eszem járása csak Juliska, ezt pedig átkozni élve csak kegyelmednek lehetett, de azt is csak egyszer — érti-e kegyelmed, — s ezeket boszúsán mondván izmos öklével egy nagyot ütött az asztalra.

A. előbb meghökkenve, de mihamar mosolygó arcza s örömteljes hangon — vitézül pariroztad a vágást fiam — látom van kurázsíd, bírsz a hozzá való zugehörrel is — hej de derék huszár válna belüled, kivált ha eleinte jó zugeritten lovat kaphatnál, ilyen legényt szeretek én, a ki megálja a placzot, azért félre minden besverdungal hónapig tán Juliska is elfelejti a sturmot, — s mint kibékültek nyugvának le.

Hajnalba már fel volt Ferencz — járt kelt — de Juliskát nem láthatta, Zsuzsi néni mondá nékie hogy soká sirt osztán elaludt s hogy már fel van, de talán restell kijönni, mert nem akar szemibe nézni az estveli dologért, — pedig ha fel nem fogta volna mikor elájult nagyon is megüthette volna magát.

Csak azt mondja meg Zsuzsi néni haragszik-e rám, mert ha haragszik úgy én egy napot se élhetek, ezen szavakat az eltökélés oly erős hangján mondta, hogy Juliska meghallotta sápadtan mint egy mennyei lény az ártatlanság fénysugárával körül övedzve ki lép, és szelid — érzékeny — csendesen mondja, én nem haragszom mert még soha se haragudtam senkire, meg nincs is miért haragudnom, hiszen maga engem nem bántott, köszönöm fáradozásait és szivességét, kedves nagy apónak kezeit csókoltatom mondja meg neki hogy élek még én az ő számára, Isten áldja meg őtet, meg magát is jó Ferencz — ekkor bemegy a más szobába mondván, most imádkozni fogok kedves anyámért, becsukta magát és Ferencz ez uttal nem látta többé. —

Visza indult gazdájához s utjában Juliska szomorúságában még bájolóbb szende képe, mint őrangyal lebegett képzetében előtte, s vég szavait Isten áldja meg magát is jó Ferencz, mintha minden léptibe az égből lehelnék füleibe Juliska testvérei az angyalkák, s ha látni vágyva a helyet hol élte

egyetlen reménye virágbimbócskája most a könyharmatban bár de még hervadozva is nyiladoz, és vissza nézett — lát-szólag szoborként mozdulatlan addig állott még lelke minden ereje megfeszítése következtébe ismét a tanya felé nem fordítá őtet az érzélgésen ennyibe diadaloskodott kötelesség érzete.

Márton gazda a tanya felé közelgő Ferencz eleibe indult, lehajtott fővel csendesen lépdelt, — s midőn találkozá-nak reszkető kezével halgatást intett mit megértett Ferencz és szótlán jövének a tanyára, Márton lelke ez utolsó sebe fájdalmai olyanok valának, melyeket az emlegetés, legyen az bár mely kegyelletes és résztvevő csak elviselhetetlenebbeké, s életerőt fogyasztóbbaká gerjesztenek, azért soha egy szóval se emlegeté a minden perczben érzett utolsó veszteségét.

Zsuzsi néni kijött ugyan két hét múlva vigasztalóra, de ösmervén a leggyengédebb szeretetű atyának sirig kísérő fájdalmait beszélt minden egyébről de az Istenben boldogultról csak Márton távollettébe szollott. —

Ferencznek figyelme Zsuzsi néni ajkain csüggött — de Zsuzsi néni ajkairól egy kívánt szócskát se halhatott, és így midőn már sovárgó lelke epedezni kifáradt, azt mondja neki „hát Juliska üzent-e valamit a tanyára, sir-e még gyakran, hej Zsuzsi néni azt hittem hogy jobb akaróm, miért kinoz engem, szóljon már Juliskárúl is egyszer.“

Zs : alig hogy elmentél eszembe jutott hogy még azt se kér-deztük tőled hogy micsoda féle templomba járó ember vagy, azt mondom Juliskának mit gondolsz leányom a mi hitünk-béli-e vagy sem, mire ő azt felelte hogy az mindegy csak be-csületes ember legyen, így tanította a tiszteletes a kinek soha Juliskánál még okosabb iskolajárója nem volt, de szereti is ám, mert a hogy a confirmálás után először az Ur asztalához

most hat hete járult, oly szép zsoltáros könyvet kapott tőle hogy szinte kínálatja magát az imádkozásra — hát mond meg Ferenczkém micsoda hitet valsz.

F. Elkomolyodva gondolkozik — lehajtott fővel s földre szegzett szemekkel csendes hangon — „én nem tudom — nekem tán hitem sincsen — de van Juliskának és az ővé elég nekem is majd ha látom megkérem hogy fogadjon fel engemet is hitébe, ő keresztelt meg — ő adja meg nekem a hitet is, én a szent dolgokból csak a Miatyánkot tudom, előttem minden megszgyekő oltár.“ —

Zs: oltárt emelgetsz, tán pápista vagy, mond el csak a Miatyánknak a végét onnét kezdve, hogy ne vigy el minket a kísértetbe.

F. De megszabadíts a gonosztól ammen.

Zs. pápista vagy Ferencz, ha, mondom az vagy, mert nem vallo'd az országot a hatalmat és a dicsőséget, — a' vagy jó fiú — de azért ez nem tesz semmit, én is igen sok becsületes derék embereket ösmerek a pápisták közt.

F. Hadja abba az ily dolgokat, de szóljon üzent-e Juliska valamit, és emleget-e néha. —

Zs: Neked fiam semmit — de mit is üzent volna, ha szóba jössz ő is beszél csak úgy mint a többi.

F. Elég — elég Zsuzsi néni — nekem nagyon is elég ennyi, — és szorult kebellem, szíve fájdalmas kinjai kísértén a nyáj után tántorgott.

Zsuzsi haza érve Andrásnak és Juliskának azonnal elbeszéléllé hogy Ferencz pápista volna, ha volna, mert kurta a miatyánkja, mire András bácsi azt felelte hogy az mindegy van gavalleri, van infanteri, van artilleri, van többféle regement, de azért csak egy az ármádia, mert egy a commendi-rozó general — Juliska pedig sajnálkozva azt mondá „az

nem baj, de baj az hogy szegény se írni se olvasni nem tud, és hogy igen elhagyatott, és semmit nem tanult, és mégis oly jó ember, mondja csak Zsuzsi néni üzent-e valamit nekem.

Zsuzsi felelé — ő is éppen aztat kérdezte tőlem, de a hogy azt mondtam hogy nem üzentél neki semmit, azt mondta de igen szomorún mondta hogy elég nekem ennyi — nagyon is elég neki annyi, és oly szomorún ballagott el hogy majd meg szántam.

Juliska erre neheztelő hangon mondá, hát minek mondtá azt néki, hiszen én nem mondtam néninek azt hogy olyat mondjon néki, a mi elszomoríthatná, — mire Zsuzsi néni félig boszorkodva azt felelte, ha úgy bánt hát tedd jóvá ha látod. —

Ősz derekán az uraság felső vidékén lévő jószágának ispánja az összes jószágok igazgatójának azon parancsával érkezett a tanyára hogy minekutánna a makkoltatásra jó a kilátás, a sertés-nyájnak felét ha Márton számadó maga nem indulhatna, leghűségesebb és derekabb emberével s mellé rendelendő kanászokkal a felső jószág felé inditassa, megértvén Márton a rendeletet egy perczig se gondolkozva mondá — „Ferenczre bizzuk uram a nyáját, mert többet ér ő egy maga három jórávaló másnál, azért jót is állok érte uram, csak sokat ne parancsolgassanak vele, de majd ha előhíjjuk engedje meg hogy akkor osztán én beszélhessek előbb ispány uram jelenlétébe, mert szólni kell hozzá annak tudni a' ki ura akar lenni“ Ferencz előhivaték, és Márton a dolgot előadá néki mondván:

M. Ferencz fiam látod ezt az urat, —

F. Látom gazduram,

M. ha látod úgy néz a' szeme közé mintha magát látnád a méltóságos uraságot a kié az egész nyáj, és így én is az ő

cselédje vagyok, a mit ő parancsol azt az uraság parancsolja, annak engedelmeskedni nekem is, és így neked is kell, érted-é fiam.

F. értem gazduram, —

M. tehát tudd meg hogy a' nyájnak felét a felföldre fogod hajtani oda hova ezen ispány ur vezet negyed magaddal makkolásra, — te felelsz mindenért, mert te loszel a' számadó — holnap szétválasztjuk a nyáját, holnapután indulsz.

F. Jó van gazduram, mennyi ideig marad kegyelmed magába — de nem jól kérdeztem, azt akartam tudni, hogy mikor kerülök haza, mert gazduram nélkül soká én ki nem állhatnám a' dolgot, nagyon e vidékhez szokott ember vagyok én.

M. Csak a' telet töltöd ott fiam — a' hizottakat ha eladták vissza jósz.

F. Jó van gazduram — köszöntöm az othon valókat — ez utolsó szavakat oly érzelgősen, oly mély sohaj kísértén mondá — hogy a' világba jártas keltes ifju ispánynak mondani se kellett hogy ő az othon valók között csak egyedül egyhez repitette a' sohajt.

Az ispány fiatalnak találta ugyan oly felelőségre Ferenczet, de megvallá neki az igazgatótul hagyva, hogy a felelős egyén kinevezése Mártonra bizassék, — és így bele nyugodott ő is mondván — nohát Ferencz holnapután hajnalba indulunk, — most mondja meg kint a' kocsisomnak hogy fogjon mert a faluba megyek dolgom van a' molnárral — Márton ezt hallván megkérte hogy ha már bé megy engedné meg kocsissának visszajövet egy kis eleséget is kihozni, meg a' Ferencz uj fehérneműit is hozná el, melyeknek már régen készen kell lenni, — az Ispány megígérte hogy maga is meglátogatja hajlékát s' ha későn is még estére visszatér.

Juliska még egyszeri láthatása nélkül a' vidéket elhagyni

oly kimondhatatlan nehezére esett hogy mentül gyengébben lón halható a' már távozó Ispány szekere robogása, annál nagyobb lett Ferencz szive dobogása, melyet némüleg lecsillapítani nagy küzdelmek után csak a' viszontlátásbani epedelmes egyedüli remény képes — szegény Ferencz! —

Az ispány Mártonék házába lépve Juliskát az asztalnál a' Ferencz már kész fehér ruhái utolsó darabjára veres pamut-tal a' két nagy F. betűt jegyezve találta, kinek oldala mellett Zsuzsi néni szakajtó ruhákat szegett — mindketten felálva fogadták ösméretlen vendégeket, kitül megtudván ki lettét, 's miben járását Juliska egy illedelmes maga meghajtása után azonnal az eleségek egybeszedésére indult mondván Zsuzsi néni csak mulassa ispány urat, én majd szokás szerént tüstént rendbe szedek mindent, s' az ajtón illedelmes fordulással kiment.

Mint az életerő tellyes dús fakadásnak indúlt rózsabimbó, a' tizennégy évéhez képest a' bájok fejledezésében már nyiladozó Juliska szépsége oly rohamos hatással bűbájolta meg az alig huszonnégy éves Ispányt, hogy Zsuzsi néninek csak harmadik no de tessék már nálunk le ülni nógatására foglalt az ajtóval szemközt helyet, mert érzé hogy szerény s illedelmes viselete, szeliden csengő kedves hangja, csinos izletes egyszerű öltözetben is feltűnt karcsú de válas termete, és ígéző menykéek nagy szemei a' meglepetés sebes szárnyain szívében varázslák az örök nefelejcsét! —

Erőt véve magán mondá Zsuzsi néninek — szép, nagyon szép angyali leányka ez a' néném asszony kedves hugocskája, mire azt a feleletet kapta „egésséges hála Istennek a lelkem adta szegény árvácskája, jó is, szófogadó is, munkás is, megáldott vele bennünket az Isten.

Ispány, — látom hogy anyai szeretettel viseltetik iránta,

és így meg is vagyok győződve hogy szemmel is tartja minden léptit, mert az ily nyiladozó virágocskát dongják leginkább körül a' darázsek mai időbe pedig már a falusi és tanyai legények közt is akadnak vad méhek.

Zs. ha jól értettem azt tetszett mondani hogy nehéz megőrizni most egy leányt, igen ám ha már kell őrizni, — de nem kell ezt mert őrizi őtet mint szegény árvát az Isten is, — ki felébresztette benne az erkölcsöt, — hej derék anyja volt neki — de felhitta az Isten, most ott imádkozik árva leánya boldogságáért majd felűről küldenek neki is, magához illő gyámolót.

Isp. Néném asszony mint hallom lelkes szavaiból okos jólelkű teremtes, azért figyelmeztetem valamire, a' hogy Ferencznek tudtára adatott hogy e vidékről a' felföldre kell mennie oly szivreható sohajok kíséretébe mondá gazdájának „ha már így van a' dolog hát köszöntse az othonvalókat, hogy én rá mernék esküdni arra hogy Ferencz igen nagyon szereti Juliskát.“

Zs. Fazekas Ferencz derék jó becsületes ifjú ember és így háladatos is, rossz ember lenne, ha nem szeretné, mert általa jött Mártonhoz, és éppen a' midőn a' miképen történt dolgot beszélni kezdé belép Juliska.

J. Átadtam mindent a' kocsisnak, most csak a' Ferencz fehérneműit pakolom össze, hallom a' kocsistól hogy a felföldre kell nékie menni, azért kérem legyen oly jó ispány ur és mondja meg neki, hogy az Isten vezérelje jártába keltébe szerencsésen és hozza megint ép és jó egészségbe őtet hozzánk vissza, s' mindezeket oly szende ártatlansággal mondá, hogy az ispány nem lehetett ugyan kegyellettlen nékie Ferenczre vonatkozólag azou kétséges és faggató kérdésekkel alkalmatlankodni, melyekre

belépte előtt készült, de még se álhatta meg hogy ne kegyeletlenkedjék — mondván :

Isp. átadom én saját ujacskái jegyezte küldeményét magam nékie, és el is mondom szíves üzenetét is, hát azt szép anygalka hozzá tóldhatom-é, hogy Juliska nagyon szomorú volt, mert Ferencznek távozni kell, úgyé kívánja kis hamis hogy oly félékkel tóldjam is üzenetét.

Jul: meredten szemeibe néz az ispánynak, gondolkozik, keblébe nehéztelés érzete emelkedik, sértve érzett szíve fájdalomai szemeibe könnyeket löveltek, s megvető tekintettel kísérve azt mondja, — mondja meg néki Ispány ur — de mondja meg, hogy meg rikátott engemet, pedig én nem bántottam magát és sebesen kifutott — az Ispány nem láthatá ez uttal többé de Zsuzsi nénivel üzenteté nékie, hogy a' jövő tavasszal el fog jönni hibáját jóvá tenni, mert nyugodt nem lehet még meg nem bocsájt neki, hogy is sérthetné ő akarattal Juliskát, kibe e föld mennyei anygalát lelte fel; és szomorú lélekkel, 's sebzett szívvvel elhajtatott.

A nyáj indítása perczeiben levett kalappal mozdulatlan állott Ferencz az ötlet útra jó tanácsokkal röviden ellátó gazdája előtt s az ispány jelenlétébe kit Ferencz a faluból megérkezte óta nem látott e vég szavakkal bocsájtá el útjára „Ferencz fiam most már tied ez a nyáj — vigyázz becsületedre — mint szemed fényére, mert túl nem élném ha bajba keverednél Isten vezéreljen, — most indics“.

Inditok gazduram — felelé Ferencz de egyre kérném adja velem a vezér nagy kolompot, mert nagyon hozzá szokott ahhoz az én lelkem, azon napon hallottam hangját legelőször melyiken Juliska ide hozott nehezen esne túle megválnom.

Kérése tellyesedett a nyáj elindúlt elől 's jobbra balra

egy kanász — hátról bal karján baltája Ferencz csendesen lépdelve haladtak, — az ispány az esteli szálásoni rendelkezés végett előre szekerezett, — András bácsi tudván a nyáj mikori indulása idejét el nem mulaszthatta hogy Ferencztől el ne búcsuozzon azért alig egy órányi utokban meglepte a csendesen haladókat mondván:

And. mondhatom fiu szép transportot biztak rád, azért mint selbstendige kommandans, jó subordinációt tarts, és a ferflegungba ne felejcsd hogy fő dolog a pinktlikajt, azt üzeni Zsuzsi hugom hogy néha irass levelet is reczepiczésed a postán.

F. Hát Juliska üzent-é valamit, neheztel-e még rám.

And. sose is neheztelt ő rád gyerek nyafogás, egér-czin-czogás blindi patron, de azt mondta hogy kérdezze meg András bácsi Ferenczet hogy megmondotta-e az Ispány azt az üzenetet a mit általa neked küldött, de én azt hiszem hogy tarsolyba maradt az az üzenet és nem is pakolja azt ki az a studentbúl avanszirozott barázda billegető ha csak frontba nem kapod.

F. Egy szót se szólt, — de jó hogy tudom — köszönöm kedves András bácsi a hirt, mondja meg Juliskának hogy leg-szentebb jószágomra a nyakravalómra fogadom, hogy még élek más leányhoz egy szót se szólok, azért ne felejcsezen engemet.

And: beriktolom fiam, most pedig folytazsd marsodat, és einrukkolj ismét szerencsésen Mártonyunk haupt depójába Isten hordozzon.

Megkönnyült kebele ezek hallattára Ferencznek, mert Juliska üzent neki, de hát miért nem mondá meg az ispány az üzenetet — ugyan mit üzenhetett, hátha még szeret is — hátha azért nem szólt az ispány mert irigyllette az üzenetet.

hátha az ispány is jól megnézte, és igen szépnek találta, és hátha ő is szereti — ily gondolatokkal foglalkozva érkezett esti szálására hol az ispány tudatá vele rendelkezéseit, — kiadá parancsait — és most egy szót se szólt — így történt három nap egymásután — Ferencz keble naponta nyugtalanabb lón az ispány halgatása miatt — negyed nap délután egy erdős vidéken elérvén az ispány a delelést pihenő nyáját egy terebélyes makk-dús fa alatt leheveredve szóbeszédben keveredett az ott épen szalonnát csordító Ferenczczel ki se megérkezését se leheveredését észre se látszott venni — mondván:

Isp. Meglehetős szerencsével értünk eddig Ferencz, két darabnál még sántítani se látok többet, holnap estére helyen leszünk, — majd lesz ott olyan áldomás a minőt az alföldi legények álmodni se képesek, lesz juh-turós galuska, borovicska pálinka lesz vigság, mert oly dudásunk van, hogy ha billegtetni kezdi, még a medve is aprózza ha halja, szeretsz-e tánczolni Ferencz —

F. halgatott — s szalonna sütését bevégezve lekukorodott helyzetéből felemelkedve az ágon esüggő gubájáért indult 's az ispány utolsó kérdése ismétlésére komolyan felelte — tánczolni nem szoktam, de megtánczoltatni mégis szeretnék valakit, — 's megvető félválás tekintetet vetett rá:

Isp. e tekintetet észre sem véve folytatá — fogadni mernék hogy eltalálom kivel szeretnél tánczolni.

F. haragosan — nem tánczolni — de tánczoltatni szeretnék — tán fogok is — azért hadjon békít nekem.

Isp. Ferencz ily hangon csak oly ember szokott beszélni ki roszbba töri a fejét, ki bántotta, mi a baja ki vele, nem szeretném a dolgot ha még tovább is így felelgetne érti-e kend.

F. az az ember töri roszbba a' fejét a' ki eleget nem

tesz annak a' mit rábiztak, érte-e kegyelmed — köszönje Márton gazdának hogy mint a dudából a szuszt ki nem billegtetem belőle Juliska üzenetét, — ezen szavak végeztével baloldalra rázta válával gubáját, baltáját jobbjába, szemeivel mérgesen az ispánt méregetve a nyáj eleibe lépdelt, mely épen a hoszába eleibe szórt száraz kukoriczát ropogtatva habzó szájjal csámcsogva delelt.

Az ispány felfogta a' helyzet komolyságát, és lehetőségig minden találkozást került Ferenczel, mert azt bevallani hogy ő megrikatta Juliskát, nem tartá tanácsosnak, — nem valót pedig mondani tiltá jelleme és így csak távulról csak is a' nyáját illetőkben érintkezett vele, és ily feszült helyzetben érkeztek rendeltetések helyére, hol a' tiszttartónak átadta az Ispány a' nyáját, de eltávozása előtt Ferenczhez közeledett, és azt mondá nékie — ne nehezteljen, hiszen Juliska haragszik rám, nagyon köszöntette, és buzgón ajánlotta Isten oltalmába, és kívánta, hogy vezérelje vissza is szerencsésen — Isten áldja.

Ferencz némán nézett a' tőle örökre távozó ispány után.

Márton gazda mint jobb kezét vesztette ember — nehezen nélkülözte Ferenczet, — s' így magára hagyatva a' minden eddig Ferenczel megosztott teher egyedül vállaira sulyosodván érzni kezdé — napontai öregedése gyengeségeit, — bizony nem sokat érek már én gondolá magába és mint a' ki gyódozva a' felhőkön átczikkázó villám, egy percbe Ferencz Juliskával lebbenték át gondolkozása borongásain, és nyugodtabban érzé kebelét.

Juliskát az egész helység hozzá illő leányai mint koszorújak legszebb virágát, leg műveltebb lelkű — s mindenki ál-

tal szeretett falu diszt büszkén vallák legjobban szeretett barátnejoknak, — a falubéli legénység valahányszor Zsuzsi nénivel Juliska mulatságaiba jelen volt egy varása illetés következtében mindég illedelmesebben viselte magát mint más-szor, szóval tizenötödik évébe már a falu büszkeségére vált, nagy atyát már most gyakran látogatta, és vigasztalgatta, — történt hogy éppen a' tanyán volt midőn nagy atya lelkében Ferencz s' az ő jövője villant át, — gyere csak kis leányom mondá Marton s Juliska kezét megfogva s homlokát megcsókolva, a' leányka kézcsókja után így szólott hozzá. —

M. Ha Isten életbe tart bennünket egy pár esztendő múlva már én magammal is tehetetlen gyámoltalan vén ember leszek, András bátyád jó ember — de ő is vénül, meg nem is munka embere, Zsuzsi nénéd is köhécselő már, a' mit Isten segítségével véres verétkkel szereztem, az mind rád néz édes kis leányom, de még élek ki viseli gondomat.

J. nagy apja keblére borúlva, s karjaival nyakát átölelve, én viselem gondját, mert soha el nem hagyom, óh ne beszéljen ily szomorún édes kedves nagy apócskám, mert nagyon keservesen esik, — s egy keziben lévő kendőjével könnyeit törölgetve, a másikkal nagy atya homlokát simogatva folytatá, hiszen haza jó Ferencz is — ő jó munkás, és jó szívű embere, és hű szógája nagy apónak.

M. igaz kedves kis leányom hogy ő el nem hagy engem — mert ugy szeret, mintha nagy apja volnék, de én is szeretem mint saját fiamat, de ő szegény, nagyon is szegény, de nem azért mert azonkívül mit itt szerzett semmije sincs, de azért mert sose forgott emberek közt és azért —

J. közbe szól — és azért ha haza jó megtanítjuk olvasni — írni — imádkozni — a' hitvallásra, meg még egyre másra is, — meglátja nagy apócskám hogy tudok én preceptoros-

kodni, a' minap is azt mondta tiszteletes úr, hogy ha fiú lennék rectóriát is merne már rám bizni, — de beszélgessünk másrúl édes nagy apócskám, úgy mint példának okáért — hát miről is no — hát arról hogy — úgy ám — mégis mit gondol édes — mikor jöhet haza Ferencz? — de nem is ezt akartam kérdezni — nohát szóljon édes maga is valami másrúl már, lett-é sok kis malaczocska, — ki futok megnézem — és elpirúltan kifutott zavarába.

Márton gazda rég nem mosolygott ajkán a vidorság sajátságos izom moczanásai enyelgő hullámszásba bozák az idő barázdálta ránczokat, felderülten pipára töltött és rágyujtva régen nem pőfökölt oly izletesen mint most, 's miután Juliska után kimenve az ajtót betevé az utánna simulva uszó vastag füst rétegek úgy körül felhőzték hogy észre se vette a konyhába gondolkozva állott Juliskát, — és csudálkozott midőn kint kiáltva nevét belőlről hangzott a felelet, — itt vagyok kedves nagy apó — ezt mondva nyakába ugrott össze csókoltá mondván ugy-e nem szomorkodik többet édes kedves lelkem — egyetlen egy jó nagy apócskám.

Nem szomorkodunk édes kis lányom, de osztán majd meglátom hány zsákkal telik abbúl a tudományosságból — mond meg otthon Zsuzsi hugomnak hogy husvét másod napján magam is otthon leszek, de másod magammal ám, mert akkorra már bizonyosan itthon lesz ő is.

Elérkezett husvét, de meg nem jött Ferencz mert az őtet nagyon megszerette jószág igazgató ott marasztalására mindent elkövetett az egész felföldi nyáj számadóságával is kecsegtette, de mind hasztalan, és hogy húsvétra meg nem érkezhetett annak egyedül a' felcsigázott becsület érzése volt oka, mert az igazgató ezen szavai — Mártonnak se válna becsületére ha a kapu fél fátol bucsúzna el, osztán nem is magyar

ember az ki egy esztendeig se képes egy helyben maradni — e szavak győztek — ő maradt — de nem nyughatott még ezek megüzenésének módját nem találta — egy drótossal ki- nek saját illetékéből egy süldőt adott, hogy utját arra vegye hol Juliska lakik, jól megmagyarázta a' falut — a' házat — és a' Márton tanyáját is, ezeket üzentette mondván:

„ha jól végzi — és vissza jöttibe üzenetet hoz még egy süldőt kap pedig választva — először a tanyára megy — és Márton gazdának megmondja hogy ha az egész nyáját nekem adná az uraság még akkor se maradok egy nap se tovább mint tavaj jöttem — érti-e bátyó. Osztán megy csak a faluba, ott a Márton gazda házánál mondja el hogy Ferencz küldte, és azt üzentetem. hogy nagyon köszönöm Juliskának azt a' mit az Ispánnal üzent, othon leszek még az idén — akkor meg jobban megköszönöm neki, és hogy el ne felejcsen.“ —

Számtalanszor elmondatta a' Drótossal üzenetét, és halván hogy jó betanulta — utnak bocsájtá mindent becsületesen végezni ígérő küldöttjét és lelke némüleg nyugodtabb lón.

Husvét másod napján Márton gazda éves szokása szerint az ur asztaláhozi járulás, és szét tekintés végett haza érkezett — nagy ünnep volt a' háznál, a' falu még életben lévő vénei délután meglátogatták Mártont, s' hogy éppen a' régi jó világrúl a' mostani rosz időkrúl beszélnek kopognak az ajtón — és a' jelen lévők örvendetes meglepetésekre belép a' közszeretetű fehér galamb hajú tiszteletes s' még ihlettellyes béköszöntését végezte 's letelepedésre kegyelletesen nem kérte őket, tisztelet- teljesen áltak előtte a' helység legidősb lakossai.

Márton gazda egyedül még álva simitá sarlós fésűjével válaíra lógó ezüst színű haját, mit ha valakit nagyon megakart tisztelni tenni soha el nem mulasztott, — szegény Czöllájá-

bani szíves leereszkedését, szokott illedelmességgel megköszönvén, Juliska a' kezét kisdéd korátul táplált halás tisztelettel megcsókolván, Zsuzsi néni a' fonott kalácsot, András bácsi pedig a' pintest az asztalra tévén, — a' tiszteletes elmondá,“

Miképpen az Úr ki az itt egybegyűltek felett, már igen sok husvéti ünnepeket virasztott, kinek kezei a' kegyelembe soha meg nem rövidülnek, ki előtt megszámitva vannak minden teremtményei és így annál inkább minden őtet imádói, és kinek tudta nélkül még egy veréb fiú se esik ki fészkeből miért áldott legyen most és mind örökké az ő szent neve — (amment mondának csendes ajtatossággal a' jelenlevők) engemet szegény szolgálját, mint helységünk lelki pásztorát szemelt ki határtalan kegyelmével, hogy e ház érdemtellyes gazdájával s minden hozzá tartozandóival tudatnék egy üdvözlötet, egy szívből eredt becsületes nemes szándékot, egy óhajást, és oly kérelmet mely ezen háznak, — egész helységünknek, csak becsülete emelésére válik. — Minthogy pedig a tisztelt jelenlevők helységünknek legidősebb oszlopai és e háznak félszázados barátai semmi vissza nem tartóztathat, hogy fel ne olvassak egy tegnap előtt hozzám érkezett levelet, melynek tartalmát e' ház boldogsága előmozdítására — hitfelekezetünk és így szent Eccleziánk gyarapodására, Istenben vetett bizalom, és szerető szív sugalmazott: — mit a' feszült figyelemet jellemző ünnepélyes csend követett.

Ekkor egész csendesen felteszi — előbb rá lehelgetve megtörülgetett pápa szemét, előveszi a' levelet és ünnepélyes hangon olvassa:

Nagy tekintetű érdemdús tiszteletes úr,
nékem kegyes jó akaró Uram!

Isten jó voltából lelki kertészkedésének örömei között lehetetlen hogy a' hívők kertjében — az úr plántáit egy sze-

retettel ápoló kertésznek figyelmét egy bimbójából kifejtett virágszál magára ne vonta volna, mert csak is a' fáradhatatlan ápolás nemesítheti ennyire az egyébként parlagi virágot, melyet ha éltem boldogítására örökre keblemhez tűzhetnék, sirig háladatossa maradnék nagytekintetű tiszteletes Uramnak.

Ezek után talán mondanom se kell hogy azon angyal melynek szive hajlama megnyerése éltem egyetlen fő feladatává vált senki se lehet más mint Juliska a Márton gazda unokája, — azért határtalan bizalommal — atyai bölcs belátására bizom szivem ezen némán tovább nem viselhetett titkát — légyen boldogságom utja nyesegetője, s Juliska angyali lelke vonzalma megnyerhetésének kegyes elősegítője, hivatalomon kívül idővel — mit Isten sokáig halasszon atyám után — ki egy szépen jövedelmező malmon kívül más vagyonkával is bir — reám mint egyetlen fiára szép örökség is néz, — kegyes feleletét sóvárogva váró

alázatos szolgájára N. N. Ispányra.

A levél elolvasása után a család tagjai csendes elnémulása a jelen voltakra is hatva, mély csend uralkodott, — Márton gazda szólni akart, de nem tudott, — s midőn a csend hossza már kelemetlen kezdett lenni, Márton gazda ezeket mondá — ha a czifra levélből nem is de szavából értettem nagyon fontos dologról szólt tiszteletes uram, — köszönjük a megtiszteltetést, — gyerek még Juliska én nem is tudom mint szűrhatta már meg szemét Ispány urnak, — osztán azt hallottam én egész életembe hogy guba-gubával, suba-subával azért bizzuk azt az Istenre.

Mire a tiszteletes mint az emberek lelkében látó tapasztalt jó lelkű ember ezeket mondván „ki benne bizik soha se csalatkozik, azért bizzuk az Istenre kinek csudálatosak az ő utai — Isten oltalmába ajánlva mindnyájokat, egyetembe és

fejenként, — minyájok által kikésérve eltávozott, de eltávoztak a tiszteletessel egyetembe a látogatók is, s így maga maradt Márton gazda családja — Juliska majd elsápadtan majd elpirúlva szólalt fel első kérvén nagy atyát meg Zsuzsi nénit hogy engednék meg nékie ígérete szerint kereszt anyáékat meglátogathatni, és be sem várva a megtagadni soha se szokott engedelmet sebtibe kifutott; — hárman maradván Márton gazda fejét csóváltgatva mondá ejnye no — ez elmaradhatott volna és ismételé hogy suba-subával guba-gubával illik össze legjobban — András bácsi csak annyit mondott hogy, — de meg kell adni neki hogy jó parlamentért verbovált, Zsuzsi néni meg avval toldotta a rövid bizalmas észrevételeket hogy még alig dagaszt fél éve, meg szólni is csak most tanul és máris járják a bolondját érte — és így a dolog velejébe egy se bocsájtkozott, de halgatva azt gondolta mind a három — és így első meglepetésébe még most Zsuzsi néni is hogy semmi lesz belőle.

Az együtt volt falu vénei hazatértekben örömteljes részvétellel beszélék el a hallottakat, mihamar egy és más tőczikén és ablakok alatt az egész faluba másrúl nem is beszélgettek, és így a Juliska keresztannya házához is eljutott a hír, e hirt meghozni elsőnek vágyó egyik asszony a másiknak adá a kilincset, Juliska előtt suttogtak, mit megértvén Juliska sírásra fakadva kezeire hajtva fejét keservesen zokogott, Zsuzs néninek ki érette jött s haza hívta azt mondá az utcára lépte előtt — én nem maradhatok itt hol engem hirbe hoztak, ez igen fáj nekem, szégyenlek emberek eleibe menni — én megyek nagy apóval a tanyára, és soká ott leszek nála, kérjék magok is hogy vigyen most magával.

És ugy is lőn — Zsuzsi néni azt mondá bucsúzóba hogy csak eredj és mentül előbb térj eszedre, és jöjj haza, mert az

egész dologba nincsen semmi restelni való, sőt becsületedre válik ha fel tudnád fogni, — kis csacsi, nó de ha kinyilik a szemed majd te is máskép látod az ily féléket — és nagy apóval a tanyára ment.

III. CZIKK.

A k ü l d ö t t.

Egy pár hetet töltött már Juliska a tanyán midőn egy kanász felesége azt mondja a még csipős idő miatt a bűbos párkánya kandallójába Juliskával együtt tüzelgető Márton gazdának — gazduram egy drótos erőnek erejével kegyelmeddel akar beszélni pedig váltig mondtam neki hogy nincs semmi drótozni való a tanyán, — de ő nem tágit, a mint hallom ni már az ajtó előtt tipeg-tapog — hadd jöjjön be felelé Márton — és beköszönt a már kapott, és még kapandó süldő és meg jó akarat is vezérlette küldöttje Ferencznek — ki egész tótos gyakran mosolyt gerjesztő kiejtésű de nyelvtűket mégis meglehetősen beszélő felföldi honfi, — ki megpillantván Juliskát akaratlanul egy pár csak gondolni hitt eredeti szó reppent ki ajkain magában mondván ah kraszota — Bozse — ta je ona! azaz mely szép — biz Isten ez ő! — ekkor kérdé Márton gazda mi jót hozott atyafi, mire a küldött hűségesen sőt szórul-szóra elmondá Ferencznek jól betanult izenetét, de a' hogy a' Juliskának valót is elmondá egy húzomba hozzá tette, hogy van Ferencznek nagy becsület, mert kétszáz vármegyébe se van neki másik párja, hej de derék legény, nem bánt az övé nyáját senki, ő se bánt a másinak jószága, — így szeret őt minden ember, ha neki megvizsem jó üzenet, míg az erdő fáknak is vigsága meg lesz a' mienk országba; — hogy Ferencz küldöttje a legszivesebben láttatott azt mondani se kell.

Juliska lelke előtt Ferencz üzenete lebegett — gondolatában magyarázgatá magának e szavakat, ha egész nyáját neki adná is az uraság még se maradna — hogy el ne felej-csem, — és ezekkel foglalkozván felizgatott lelke egy mélyet sohajtott, és első titkos ezen gondolatát e sohajba hitte rejt-hetni óh dehogy felejtlek szegény jó Ferencz.

Juliska ajkain az élet ily felejthetetlen első meleg rész-vét hajnal pirja mosolygott, szemei a kandalló éledező tűzére meredten szegezvék — szíve a szokottnál gyorsabban dobogva azon elandalodásba merült, melyből az így meghatott a' min-dennapiságon felüli magasztosság érzetével eszmél fel, — ő a szájalom meleg részvételében észrevétlenül fogamzott meleg vonzalommal viseltetett Ferencz eránt.

A túlók búcsuzó 's Ferencz felé vissza indulandó Dró-tossal annak jeléül, hogy az üzenetet pontosan elvégezte azon nyakkendőcskáját küldé Ferencznek, mely az anya temetése napja estvéjén nyakán volt, és azt üzentette, hogy elfelejteni nem fogja soha! —

A faluba elhangzott a szóbeszéd, és Juliska ismét haza térve több hónapokon át szokottan telyesíté kötelességét egye-dül a véle gyakran találkozott tiszteletes urnak rem-tudott többé a régi gyermeki bizalommal úgy szemeibe nézni mint azelőtt; — beköszöntött az ősz — a kukoriczát is javába törték már de Ferencz még se érkezett meg — Zsuzsi néni és a' czifra mesélésről híres András bácsi Juliskával egy est-vére kukoricza fosztásra valának a' kurátor uramékhoz meg-híva, hova mind a hárman oda is ígérkeztek.

Kurátoréknál nagy kukoricza fosztás készült, mert híre futott a' faluba hogy egy toklyót is meczettek s' fél véka ká-sát mostak, alig setétedett már sereglettek is a' pajzánkodva

egyik a' másik után kiáltozó legények, s' egybe csoportosodott leányok, — áldásteljes lévén a' termés a' kurátorék tágas olajútójök a padlásig vala halmozva, melynek egy oldalt eső vak ablakba derczegve pislogott is már, a' faluba öntött felül hegyes alól göbös vastag egy szál gyertya, a' legények jobbra a' leányok balra ki hol fért egyik a' másik mellett és felett el is helyezék már magukat, és egymás fülébe mint titkot el is suttogák hogy hajnal felé cigányok is rendeltettek, és ha jó ment a' munka rá is huzatja ki világos ki virrattig a' gazda.

Midőn Zsuzsi néni Juliskával megérkezének, Juliska a' korához való leányok közé simult, András bácsi meg felkapaszkodott a' halomnak legmagosabb tetejére s midőn magának fészket kotrott oly hatalmasat és hosszút kukorikúlt hogy minyáján hahotás kazajra fakadtak, s' ez által ünnepélyesen meglőn nyitva a' valódi fosztás kezdete, — még csak csörtetve zuhogott a' fonott nagy kas fenekére az oda dobált fosztott kukoricza, már is minden oldalról hallatszik — mesélyen egy szépet András bácsi — a' leányok közül hozzá tették de ne katonás czifrát ám, — kezdje hát már rá — hogy volt hogy András bácsi — huzza már rá — a' ki lelke van — halyuk-halyuk hangzott minden felül, de András bácsi azt felelte hogy ő addig meg nem teszi a' hatvágást, de a lova se konyitja fülét se, — még egy pár szép nótával meg nem abrakolják, azon hetedhét országig sótt még az o'perepennczián túl is Galupirozott sárkány tejet szopott paripáját, melyen ő már oly tempókat produkált, hogy Napoleonnak is úgy kikönyökölt csudálkozásába mind a két szeme, mint mikor Zsuzsi hugom kikönyökölve az ablakon szemével halgatja hogy mit suttog titokba a' szomszéd asszony a falu kenőnéjének, — és lőn ismét kaczagás — Nagy Pistára kiált András bácsi, légy te a bandafirer, kommandirozta hogy aktung — osztán Zu — és ha akkor se kezdik rá, egy nagy

csővel üzsd a taktust jobbra balra — és csendesen szűnedezni kezdett a' nyihorgás, be állott a csend, elkezdődött az ének : — és egész érzékenységgel párosult lelkesedéssel el éneklék — a' Hazádnak rendületlen légy hive három első versezetét — melynek végeztével, Nagy Pista kommandójára, hogy vigat utánna különösen a' legények egész tele torokkal s vigan el danolták a' recepice krinolinba nőtát, — melyet azomba a' leányok által közbe kezdett csebogár csebogár Kopó nem agár, — nóta egészen elnyomott.

Ki és bejártak a' legények — a' rakáson állott kukoricza héja halmazán keresztül kasul bugdácsolva senki se ügyelt arra hogy ki megy ki és ki jő be — így sompolyodott be az egy gyertyának pipa füst ködébe fuldoklott homályánál észrevétlenül — egy legény — ki elvonultan fosztani kezdett, s szapora munkája által mély fészket vájva maga alatt félig a' kukuricza által elnyelve senkinek fel nem tűnt. —

Mint mindenütt ily alkalmammal úgy itt is a' mint múlik az idő nevenszik a' vigság, úgy itt is nőttön nőtt a' vigalom, melyben előbb enyelgő pajzánság, majd csipős észrevételek s' — gyakran egy kis tusakodás is szokott vegyülni, — a' kiválogatott csővű és szemüeket koszorúba fonnai a' legderékebb legények vállalkoznak, s ezeknek gyakran különös kívánatai vannak, így Nagy Pista csak azon feltétel alatt font ha Szűcs borcsa adogatja kezébe a' befonandó csövet, mi meg is történt, — a' bíró fia ki negédességből néha apja mind a' hat ókrét is egy eke elibe fogva pattogva járja előbb körül a' falut s csak úgy indul szántani, kit első legénynek tartottak a' faluba, — követelte hogy nékie Juliska nyujtogassa kezébe a' csöveket, — de ezt Juliska tenni vonakodott, mire — mért ne tennéd meg mit sértened ezért meg ötöt tedd meg Juliska, már hogy ne tenné hangzott minden felül — de ő maradt határozatánál

hozzá téve hogy ha tudta volna hogy erőltetik, akkor el se jött volna, — egy pár konty alá nem juthatott hanyatló leány magok közt de úgy hogy mások is halják azt az észrevételt tévők hogy kár bántani mert megtanálná tudni az ispány, mire a' közel eső leányok egy némellyike nevetett, a másika meg rosszszalá az ily beszédek, és ezen észrevétel terjedezve Juliska legközelebbi köréig jutva figyelmes lőn, s a' zsibajbul kivevé hogy őtet szapulják, ekkor felkelt és az éppen Zsuzsi nénivel a' kurátoréknál bend időzött András bácsit hívá hogy mennének haza — erre több legény felugrált, hogy abból semmi se lesz — hogy a' világért se eresztik és erővel leültetik, mire elkeseredve mondá csak András bácsi jönne már be, — és ismét felkelt alig elfoglalt helyérül, mire egy néhány legény megint erőlteté a' leülésre.

Ekkor felemelkedik egy magas válas izomtelyes fiatal alak, — mindent megrémitő hatalmas hangon kiáltja — békét Juliskának a' ki lelke van a' világnak, — Juliska megismeri hozzá fut kezét megfogja, melyet rázogatva folytatá, a' ki Juliskának utját álja úgy levágom hogy egyet se nyikkan, s Juliskát baljába, villogó baltáját jobbjába tartva az ijedve álmélkodók közül kivezeté az éppen eleikbe jövő Zsuzsi- és András-hoz — s Juliska azonnal nénjéhez futott — Ferencz igen Ferencz hangzott minden felé, igen Fazekas Ferencz megjött mondá Juliska kezét tartó Zsuzsi néni — s' kurátor uraméknak köszönve hazafelé ballagtak — a' ház előtt megállott Ferencz, és azt mondá, Isten áldja meg kegyelmeiteket, tégeded pedig Juliska Isten oltalmazzon, én be nem mehetek kedves Márton gazdám házába, mert én őtet még nem láttam, ki nem álnám — nem lehet — erre csak átmenőbe voltam, majd ha othon voltam, majd ha lehet — majd beköszöntök, ekkor kebléből elővéve a' Drótos által küldött kendőjét Juliskának és

és kitörle vele meghatott lelke sajtolta könnyeit, mit Juliska látván, kezét nyujtá néki s beszaladt — Ferencz pedig szorított Márton gazdájá felé sietett.

A fürge malacz csúrhét hajnal hasadtakor étető Márton figyelmeztetvén egy kanász hogy az ki erre tart nem lehet más mint Ferencz Márton töle telhető sebes léptekkel eleibe siet a' közeledőnek, némán ismételve megölelik egymást „becsülettel váltál-e meg a' felföldtül fiam, — Márton gazda ezen kérdésére azt felelte, de régen váltunk el egymástól gazduran hogy ilyet kérdez tőlem, mire Márton — nohát hozott Isten fiam, pihend ki magadat, — osztán utánna a' szokottnak mert hál Istennek nagy azóta a' szaporodás, ideje hogy megjöttél. —

És a' mindennapos megszokott munkásságban folytak a' hetek — a' hónapok anélkül hogy Juliska és Ferencz láthatták volna egymást, mert Zsuzsi néni kivel a tiszteletes úr néha egész órán át is áldogált a' mint csak tehetette gátolta az összejöhetési alkalmat, így folyt el a télnek nagyrésze, és Zsuzsi néni ügyes volt mindég jól kilesni az alkalmat midőn Juliska lelke fogékony vala az okos 's jót kívánó tanácsok meghalgtására — ilyenkor gyengéd ügyes tapintatossággal, mély sajnálkozó sohajok kíséretében elevenen festegette Ferencz szegény lelki állapotát, zordon durvaságát — mely oly rideg — oly visszataszító hogy az emberek vele össze szokni sohase tudnának, ő is kerüli az embereket, — Ferenczet minden árnyék oldalaival így ábrázolgtatván kitartó következetességgel illetően beszélgetését mindég e szavakkal végzé — sohase lehetnél vele boldog lelkecském.

Legtöbbnyire Zsuzsi néni járván ki a tanyára Ferencz erányába megelőző szives volt, de mi volt-e szivesség Ferencz előtt? ! Juliskának soha meg se említése nélkül más mint ke-

gyetlenség, mit tovább nem tűrhétvén Ferencz azt kérdi egyszer az éppen már haza távozóba a szekérre ülni akarótól — néném asszony hát Juliska él-e még hogy soha hírét se hallom, vagy tán kegyelmed tett lakatot szájára hogy még nem is köszöntet sohase — mondja meg neki hogy azt üzentem = ekkor közbe vág Zsuzsi néni hogy ő senkinek se postája, se szája befogója, se lakatra tevője — és elhajtatott.

Ferencz elálmodva, — fogcsikorgatva mondá, hát így vagyunk! — jó hogy tudom — és befellegzett kebelével dolga után tántorgott.

Márton gazda naponta mindég jobban érzi hogy nem soká bírja már a munkát, de még magát se, az éppen kint levő András bácsinak mondá öcsém érzem hogy hamarabb kidűlök mint gondolatok, azért gondolkozatok gazdárul, én Juliskát Ferencznek szántam mit szólsz hozzá — mire András bácsi bajuszát soká némán pedergetve olyan szólni akarom is nem is hangon ezt felelte „a hogy én recognoscirogattam ezelőtt a placzot magam is azt hittem még egy hónap előtt is hogy csak zamriktolni kell őket, de a' mint most látom a tiszteletes retiradét fuvatgat Zsuzsival, ki ugyancsak exercirozza is szegényt, osztán még ha meg kell vallani az igazat Juliska nóblabb schlagu dressirozottabb emberhez volna passzoló. —

Márton elkedvetlenedve kérdé, de Juliska mit mond — mit akar — szereti-é, akarná-é? Andrásnak tett ezen kérdései után melyekre András nem felelt 's csak bajuszát pedergetve válat vonitgatott — Márton úgy csendesesen eszmélkedve magának mondogatja — nem jött ötlet tanítani — nem jött preceptorkodni — a' tiszteletes — Zsuzsi — az Ispány — és fejét vakarva — szegény Ferencz! sohajtá és dolga után látott.

~~~~~

III. FEJEZET.

I. CZIKK.

S z e g é n y F e r e n c z.

Az 1848-ik év nagy hét előtti napjaiba beküldé Márton Ferenczet a faluba egynehány sertéssel, mellyeket egy ottan lakónak eladott, ez alkalommal üzenetet is vivén beköszöntött Juliskáéknál is, Zsuzsi néni a legszivesebben fogadta ugyan, és marasztalta is, de minthogy Juliskát szemei sehol fel nem fedezhették keserves hangon csak annyit mondott, kerül ő engem — de hogy is ne kerülne, hiszen én vagyok a legárvább ember e világon, és kiindult a' pitvarba, 's azon a helyen, hol Juliska a' halotti tor estvéjén karjai közé rogyott megálva kitörülé könnyeit a Drótos által küldött, s a felejtethetlen estve Juliska kebelét fedte kendővel, minekutánna a kendőt a' konyha szegletére tette lelki fájdalmai súlja alatt ki tántorgott az udvarbúl — és oly keservekkel melyeket csak az így szerető kebel ilyen helyzetben érezhet utat tévesztve botorkázott a tanya felé vissza.

Márton gazda már a' közelgőnek lépteiből ki látott mindent, és a' leverten megérkezettnek ezeket mondá — ne szólj fiam — de tudd meg hogy lehet miattam hétfűn husvét másod napja — engem se templom — se falu nem lát többé, — és a tanya eddigi ős patriarchális éltető jellemén, ez időtől a' mindennapossá vált, szomorún emésztő komolyság uralgott. — Márton gazda testi ereje szemlátomást fogyott, s annyira elgyengült pár nap alatt hogy akarva se mehetett volna be a' soha eddig el nem hagyott úr vacsorájára.

Husvét harmad napján kijövének a tanyára minyáján és így Juliska is, istápjok aggodalmas helyzete hírére, kiket fél

óra múlva lelki buzgalombul a szentséges emlék jelképeivel a' tiszteletes is követett, hogy részesítse őt a kegyelembe melyhez gyengesége miatt ez alkalommal nem járulhatott — de Ferencz nem vala látható — szomorú volt az ott lét. — Zokogva borúlt Juliska kedves nagy atya keblére, ki megismogatta ugyan szeretett onokája homlokát, meg is csókolta fejét, de Juliska mégis érzé, hogy hiányzanak azon kedves szavak, az a' még kedvesebb lágy szeretet hangja melyben másszor boldogságára részesült. Ott akart maradni nagy atya ápolására mit két kanászné felváltva szives készséggel telyesítgetett, — de ezt közösen elleneztek, — mert maga Márton se engedte, és így még szomorúbb volt az elválás.

Márton két hét múlva megszűnt élni, Ferencz lőn helyébe számadó kondás gazda, kinek Zuzsi néni szives üzeneteket kezdett küldögetni és így érte őket az 1848-ik év tavasza.

A szabadság — egyenlőség — testvériség hangja bészárnyalta a déli bábos puszták tanyáit is — a talpra magyar hi a haza, most vagy soha, hangzott minden ajkon — nép képviselet választás — nemzetőrség — honvéd zászlóaljok — forrongó mozgásba hozák az egész hazát — de Ferencz semmit se hallott — a mit hallott is, — nem érdekelt az ő lelke elzsibbadt Juliska erentai elhidegedésével, és elhidegedett gazdája kimultával, — a nyáj őre is csak azért maradt mert Márton gazdája szemei előtt nőttek fel a sertések — érezte hogy Márton' a más világon is csak azt kívánja hogy el ne hagyja szeretett nyáját.

Mintegy két hónap múlva a' faluból kijött kanászné beszélte hogy minő élet — minő vigság van a helységben — három színű zászlók lobognak a házakon, egy igen nagy a

torony ablakába, a cigányok végig huzzák az utszákön, honvédekot verboválnak, hogy András bácsi is felkötötte régi kardját, hogy mindég a verbonkos tiszttel jár, kinek egész jobb kezévé szegődött, hogy egészen felfordult a világ, még tiszteletes ur is bajuszt kezd növesztetni és oly hazafias papolásokat viszen véghez, hogy a' leányok is kezdenek szomorodni mert nem lettek fiúk hogy honvédnek álhatnának, fel is csapott már ez is — az is — amaz is és a t. de mindezeket egykedvűleg halgatta Ferencz.

Pár nap múlva parancsot kap az igazgatótúl hogy az eladható süldőket, meg egy harmadát a véneknek is azonnal maga előtt hajtassa N. N. Városba a vásárra, hol már várni fogja az ispány, — mit Ferencz pontosan tellyesített is — találkozott ő két napi utjában sok czifra vig emberekkel, zászlós csapatokkal, vigadókkal, de mindezeket figyelemre se méltatva ért el rendeltetése helyére a' vásár-helyre, a város előtt eleibe jött egy ur, és kérdezte hogy nem Fazekas Ferencz számádó-e? 's midőn megtudá hogy ő a' várt kondás, mondá — én vagyok a méltóságos uraság felföldi ispánja, — Ferencz szemibe nézve mondá, ösmerem én a mi ispányunkat, de maga nem az, ha pedig az hát hol van a' másik, mire felelé az ispány a másik honvéd lett, itt verbovál valahol ezen az alsó vidéken.

Honvédtiszt — és e vidéken verbovál — e szavak nyil gyanánt reppentek szegény Ferencz sebzett keblén át szívébe, lehajtott gondolkodó fővel többször mondogatá, honvéd tiszt és e vidéken verbovál, — az ispány minden rendeleteinek gépszerűleg engedelmeskedett, de kérdéseire nem felelt — némán de rendibe tett mindent, — midőn már megsokallá az ispány némaságát, parancsoló hangon kérdezett tüle a' nyáját érdeklő egyet-mást, de ő még se felelt, mire elkáromkodá magát az

ispány és kemény szavakkal parancsolá hogy feleljen, — ő megszólalt de borzasztón hangzának az ispány füleibe a Ferencz ajkait elhagyta — honvéd tiszt — e vidéken verbovál ismételt szavak, az ispány felfogta Ferencz lelki állapotját békét hagyott nékie, és csak a kanászokkal rendelkezett.

Lázás rohamok kezdék Ferencz izmait ostromlani forróságában zavarosokat beszélt — váltó lázba esett, az Ispány jó ápolás alá bizta a helybeli kóroda fő orvosának különösen ajánlván, és a kívántat nem csak lefizetvén de azonfelül is megajándékozva a felügyelőket — és így a' különös figyelemre méltatott betegek közt ápolás alatt maradt, a' magát mint a' bárány szeliden viselt, 's mindenkinek mint egy szelid leányka engedelmeskedett Ferencz.

Még Ferenczünk hat hétig ápoltatik az alatt a' Juliskáék helységében Juliskáék házában és Juliska szívében nagy változások történtek, a' helység legderékabb fiai honvédek lettek a' fiokat távozni látó anyák könnyeit azon lelkesítő tudat, hogy hazánk szabadságáért fognak fegyvert szarítá le mihamar, — Juliskáék háza első szobája már a verbováló honvéd tiszt irodája vala melynek kulcsát ha hivatalos óra nem volt András bácsi őrzé francia vér rozsdásította kardjával, — Juliska szívé a' leggyengédebb legfigyelmesebb és ezért legveszedelmesebb ostrom alá vette a' toborzó honvéd hadnagy, ki nem vala más mint a tiszteletes által régen ügyesen kopogtatott Zsuzsi által pártoltatott, 's most már András bácsi által is felkaroltatott ispány.

Ezeket tudó kegyes olvasómnak hogy az eleinte visszavonuló, semmit a' hadnagyrúl hallani nem akaró, de mégis az ügyes finom bánás módot, megelőző lovagias figyelmes viselkedet 's a' szerényen epedezés varázs hatását életében először a' hadnagy társalgásában élvező Juliska napról-napra bizal-

masabb lón lovagja erányába, azt mondanom is felesleges; — a' bizalom enyelgésre, az enyelgés vonzalmi nyilatkozatokra szokván jogosítani a szép külsejű ifju hadnagy ügyesen felhasználva minden kis körülményeket minekelőtte Juliska észre vette volna már belopodzott Juliska eddig sajnálkozni részt venni elérzékenyedni vonzódást érezni igen is tudó, de valódi szerelmet felfogni csak most képesített szívébe, melynek hevesebb dobogásait bár mint igyekszék is titkolni, elárulák azokat szemei villám tűzének bájos áramlásai, — melyek ellentálatlan hatalma a szerelemért sóvárgó fiatal férfiúi kebelbe oltárt emelve, imádásra térdepeltetik a meghatottat — illy perczben omlott a' hadnagy Juliska lábaihoz, és Juliska az ő remegve tárva tartott karjai közé, hevesen hullámzó kebleik egyben olvadása, forró ajkaik összeforrása perczeiben karjaik koszorúvá alakultán kapcsolák egygyé a lelkiileg így egygyé lett mennyei üdvöt e földön teremő boldogokat.

András, — Zsuzsi, — a' hadnagy, gyakran látogaták a' tiszteletest — egy vasárnapon melyet még a' hétbe egy üdnap követett, az egyházi szónoklat bevégeztével, elővesz a' tiszteletes egy czédulát és a' legünnepélyesebb hangon kezdi — az anyaszentegyház menyegzőt hirdet — mindenki felnéz — és kíváncsian halgat, a' néma csendbe a' templom boltzataiban ütődve viszhangzott szavak hirdetik hogy — a' haza szabadságáért fegyvert fogott N. N. vitéz honvéd hadnagy veszi magának házas társul N. Juliskát és a t. zsibongva tódult ki az egyházból a nép — és Juliskát tiz nap múlva mint a' hadnagy nejét kíséré az egész helység a' Márton nem rég történt halála miatt zene nélküli lakadalmas a házhoz, és a' boldog pár két hétre rá elhagyá a' helységet, menván apja házához, hogy ott hagyva nejét hazafiúi kötelessége teljesítésére siethessen a' szabadságért fegyvert fogott nemzet seregébe.

Ferencz egészségét vissza nyerve a' házások eltávozta után a történetekről semmit se tudva még csak két hét múlva érkezett tanyájára, — egy pár nap senki se merte tudtára adni — történt azonba hogy távolléte ideje alatt az egész nyáj apródoként eladatni rendeltetett, és így két helybéli ember jött sertéseket venni kiktől tudakozódott Ferencz hogy van-e még honvédtiszt a faluba? elment régen feleségestül felelék nékie — mire kérdé tovább hát feleséges volt, hát nem tudja Ferencz, hiszen Istenben boldogult gazdája onokája Juliska lett a' felesége.

Annak megtörténte hallása, minek csak lehetsége is lázas rohamokkal vett erőt aczélzott izmain, megtette az ugy is már régen vérző Ferencz szívébe a halálos döfést — lelkire szállott az étellel semmit nem gondolás fellege.

Némán halgatott, merendten állott, intett kanászainak hogy közelednének, és dermesztő hideg komoly hangon ezeket mondá — minden sertéseim felén osztózzatok, néktek adom, felét pedig adjátok el és esináltassatok érte a legkeményebb kőből mezsgyekövet, és ássátok azt Márton apám fejéhez — de a' ki most utánnam jó, vagy egy szót szól az halál fia, — és ugy mint állott egyedül baltája kezén elindult és csendes lépésekkel sietett keresni a halált, melyet a hólyagbani véle való találkozásomig meg nem talált.

A hólyagbani két napi együtt létünk alatt annyira összefortak a kölcsönös részvét meleg érzete lágyította lelkeink hogy az elválásra gondolni is nehezen esett — estvefelé bejő a' hólyag gazdája mondván: egy lovas ember vezetve egy nyergeltet erre tart — én megösmértem a' közeledőt Marcsi volt a rongyos csárda asszonyának fia, a' burkus is utánna

jött, szívesen fogadtuk a' belépőt, ki elmondá hogy nem nyughatott lelke, mert megkedvelt engemet és utánnam jött a' Mihály gazda tanyájára, hogy szemmel tartson, és éppen jókor ment oda mondá mert Mihály gazda már maga akart ide jönni a' sárgával, mert holnap hajnalba bizonyosan felkutatják a' katonák a' hólyagot' — kik közt zsandárok és komiszárok is vannak, azért küldtö a' sárgát hogy azon a' jó messze eső első ménesig nyargalnék, ott adnám át a' ménes gazdának, ki majd más friss lovat ad alám hogy túl tehessem magamat a' vidéken, hol a' levegő nagyon nyomasztó kezd lenni; — de azt is hozzá tette Mihály hogy egy óráig se tréfáljak az idővel, ő tudja miért siettet — és így Marczy is egész erélyességgel követelte hogy fel uram arra a' sárgára majd útba igazít ő, 's elmondja mikor és merre találok a' méneseket hol mindenütt készen vannak ily emberek számára mostani időbe a' stakéta lovak.

Egymásra néztünk Ferenczcel ki vélem jönni 's a' hólyagot elhagyni sehogy se akarta, mindketten szótlan soká nézénk egymásra, némán történt 's soká tartott ölekezések után a' sárgára ugrottam és bényargaltam a' menekültet tárt kebelén némán fogadó déli bábos sík világba, hol 1850-ik év szeptember közepéig és így Ferenczeli találkozásom után már csak két hónapig tengődtem, — mert már szeptember 15-én a' Pesti híres új-épület vagyis Neugebau őrzött lakosa valék.

III. CZIKK.

Mi történt Ferenczeln?

1851. május havába, a' tiszta vidékéről fegyver és fegyverrészek, magyar bankó, és forradalmi emlékek tartásáért sok honfit kísérték az új-épületbe, megnépesedtek a' folyósok

melyeken az ily letartóztattak egész nap szabadon mozoghatának, esős időbe nekünk régibbeknek is megengedettett hogy a' folyósokon tölthessük napontai egy szabad óránkat, és így nagyon természetes hogy kívánt lón az esős idő, csak hogy kedves földieinkkel társaloghassunk vagy igazabban mondva szomorkodhassunk — okoskodhassunk, s egymást még bekövetkezhető szebb jövővel jobb időkkal biztatgathassuk. —

A hogy junius hava egy szép csendes áldásdús esős napján ily módon társalgék egy pár ily nemű fogolytársal, 's éppen a' vidékeken lévő bujdosásomba erántam részvéttel viseltetett ösmerőseim felől tudakozódtam, egyik közülök szalonnázott, és elkiáltja magát — Estvány koma, mire a' harmadik ablakból megjöven a mi kell felelet — a' szalonnázó folytatá — adná ide koma egy kicsit azt a' híres sőtartó szaruját, mert sajtan a' szalonnám, — viszem felelé Estvány koma, közénk jó, és előttem átnyújtja szaruját az azt kérőnek mit tévén, hozzám ezeket mondá úgyé uram ez osztán csak helyt álló szaru — 's a' mint szemeim a szarun feszülve maradtak, azonnal kezeim is utánna kaptak, mert azonnal megösmértem hogy tulajdon az, az a' szaru melyet a rongyos csárdából Bandi általam küldött a hólyagba Ferencznek — kijé ez a' szaru, hol hogy kapta tudja-é kié volt — ösmeri-é Ferenczet? ily kérdésekkel alig kezdém mohon ostromlani Estványt, jöttek a becsukni szokó kulcsos káplárok, be urak, ihnain meine herren — és minden szó felelet nélkül becsukattam.

Soha se kinzott annyira a' kíváncsiság okozta nyugtalanság mint ezen estve — éjféli — hajnal — viradás — reggel — dél elmúltak igaz, de hej mily nehezen, mily örök időnek tetszőleg múltak el — midőn a délutáni négy óra elérkezett, s börtönöm súlyos lakatjaiban a' kulcsokat csukla-

dozni hallám, tetőpontját érte kíváncsiságom — illy túl csigázott tudni-vágyást csak ily előzmények, — de azt is csak magány börtönben költhetnek.

Képzелhetni mely kimondhatatlan volt örömem midőn börtönöm ajtaján kilépve Estványt már reám várakozva talál-
tam — ki kérdéseim ezen elsőjére hogy mi módon jutott e
kincshez? ekképen felelt. Hej tisztelt jó nagy uram nagyon
híres, de nagyon is szomorú ennek a' szarunak a története,
— hasztalan kértem hogy csak úgy magyarosan röviden —
sebtibe mondaná el, mert lehet hogy megint háborgattatunk
mitől engem Isten mentsen meg, de ő nem hagyta magát
sodrából kiforgattatni, és mint azt egész éjszaka magába szé-
pen rendibe egymásután kigondolta úgy is adta elő — mond-
ván, most tíz hete uram éppen a' tiszai malmok bekötése
utánni héten többen összeszóllalkoztunk és őrleni valót vit-
tünk a' tiszai malmokba, hol tavasz kinyíltával nem mindég
járáthatja le mindjárt a' magáét az ember, mert csak a ha-
marébb jötteké a' garad, — és így két nap pipázgattunk
bizony mi a' parton, és ezalatt észrevettük hogy nem messze
tőlünk egy búslakodó száraz magos ember óra számra nem
tesz egyebet mint egy malom erányába melynek gazdája hon-
véd-tiszt volt egy mezsgye kövön üldögél — ha néha felkelt
hát fel 's alá járkált, és megint mezsgyekövet ült, másnap
is csak azt tette, egy czimborám felé ment, meg is szólította
de egy szót se felelt, osztán ha megint felé ment köz ülünk
valaki felkelt de mezsgyekövezni megint visszatért — osztán
fel se vettük, rá se ügyeltünk többet mert megszoktuk. —

Itt félbe szakasztám a beszélőt, 's az Istenre is kértem
ne kinezna oly soká mondja röviden mi történt, de mind
hasztalan mert ki nem vehettem sodrából, és folytatá iszen

már eddig is nagyon sokat elhagytam, rövidebben telyes lehetetlen, — mert csak most kezdődik az igazi. —

Estvány még egy fél óráig tartott szomorúan keserves előadásából most is ellágyult kebelével 's ezért röviden közlöm a' meghatottan hallottakat. — Midőn már senki se ügyelt a' fájdalom dúlta kebel harcában a megszgyekőre roskadozóra, azon malomból, melynek erányába napok óta vala látható a' szánalomra méltó szerencsétlen bűnnek embere, aszszonyi borzalmas sikótások figyelemre ébreszték a' parton mélézőkat kik a' segedelemre sebesen futtokban látták hogy a' malomkerékbe kapaszkodva a' megfullással küszködik egy ember, kit alig emelt a' kerék egy kevésé fel, azonnal visszaerestett, mely pár perczig megállott, még ismét emelkedett a' küzdővel, — a molnárné szívet repesztő sikoltások közt kiálta segítség! az Istenért — jaj — Ferencz! segítség! az elbukott embert még egyszer felemeli a kerék, 's minnek előtte végkép elmerült egészen kivehető hangon e vég szavakat nyöszörgé — Juliska így jobb nekem, és — elsodrá a hullám — kifogták, de ő már kiszennvedett! — a' kifogók megosztozának baltáján — gubáján 's Istványé így lőn a' szaru, melytől semmi áron se tudott megválni birtokossa.

Juliska így jobb nekem, — e szavak hangzának még hat esztendeig tartott fogságom ideje alatt mindannyiszor sok százszor füieimbe, valahányszor a' magán börtön némaságába lelkem előtt bujdosásaim felejthetelenségei lebegtek, — melyek tömkelegéből ezen egy héti eseményeket — mint-hogy sok tekintetben tanúságosak is, — jól esett lelkemnek a kegyelletes olvasók számára nyilvánosságra hozhatni.

Pest 1872.

Besze János.

PEST, 1872.

NYOMATOTT HERZ JÁNOS KÖNYVTOMDÁJÁBAN

Báthány utca 7. szám.

AIGNER LAJOS kiadványai.

Pest, váci-utca 18. sz. (Nemzeti szálloda.)

- Az én ismerőseim.** Beszélyek. Irta Tolnai Lajos. (Tartalom: A kis csipke-kendő. — Két külön világ. — Könyves Tamás úr. — A mostoha anyja.) 2 frt.
- Az arany rabjai.** Elbeszélések. Erdély aranyvidékéről s a bányász nép életéből. Irta Lukács Béla. (Tartalom: Az áldás. — A havasok virága — A ki az ellemekkel küzd. — Bánya-zsírványok. — A Nedea-táncza. — Földalatti csata. — A bányász gondrája.) 1 frt. 40 kr.
- Egy rút hölgy története.** Regény. Irta Dincklage-Campe bárónő. Fordították gr. Teleki Géza és Szépfaludy Ö. Ferencz. 1 frt. 60 kr., kötve 2 frt. 40 kr.
- Előítélet és fölvilágosultság.** Regény. Irta Beniczky-Bajza Lenke. — 4 kötet. . . . . 4 frt.
- Nagy szellemek.** Irta Szana Tamás. 1 frt 50 kr., vászonkötésben 2 frt. 20 kr. aranymetszéssel . . . . . 2 frt 60 kr.
- Tankréd lovag meséi.** Regényes elbeszélések. Irta Kvassay Ede. (Tartalom: A kolléga eszményképe. Egy napi házasság. A kik megtörték egymást. Egy új királyi biztos. Fűrdői történet.) 2 frt., vászonkötésben . . . . . 2 frt. 60 kr.
- Az elegiáról** Koszornzott pályamű. Irta Aigner Lajos. 1 frt., vászonkötésben 1 frt. 60 kr., aranymetszéssel . . . . . 2 frt.
- Világ folyása.** Beszélyek. Irta Vértesi Arnold. (Tartalom: A koresmáros fia. Az agglégény. A mit a falaknak nem szabad megtudni. A végzetes éj. Ilonka. Az orbánházy család. Tévedés. A vampyr. Árva Lidi. A szép Virginia története.) 2 kötet 2 frt., vászonkötésben . . . . . 2 frt. 80 kr.
- Történeti beszélyek.** Irta Egyházaskükki Dervarics Kálmán. (Tartalom: Török csapások 1664-ben. Bánffy kútja 1480. évből. A bravo boszuja. 1100. évből. Karicsa. Zágór a hunok korából.) 1 frt. 20 kr., vászonkötésben . . . . . 1 frt. 80 kr.
- Párisból.** Irta Asbóth János. Második kiadás. (Tartalom: Napoleon napja. A erinolin. Mlle Thérèse Jardin Mabilie. A Louvre gyűjteményei Rouge et Noir.) 80 kr., vászonkötésben . . . . . 1 frt. 40 kr.
- Tollrajzok** Beszélyek. Irta Hollós László (Tartalom: Vallomások. A madár szelidítő. A fényképek ítélőszéke. Az én piros nyakkendőm története) 1 frt.
- A szív életéből** Irta Környei János. Második kiadás. 1 frt., vászonkötésben 1 frt. 60 kr., aranymetszéssel . . . . . 2 frt.
- A pénzsóvár** Elbeszélés Fritze Ernőtől . . . . . 1 frt.
- A tizenkét apostol.** Marlittól. Barbarossa Heyse Páltól. Két beszély 1 frt.
- Saját erejéből** Regény. Irta Hillern Vilma. Fordította K. Beniczky Irma. 3 kötet, 3 frt., kötve . . . . . 4 frt.
- Nevelési beszélyek.** Irta Honthy László. 1 frt., kötve . . . . . 1 frt. 60 kr.
- Hangok a viharból** Beszélygyűjtemény az 1848-49-iki korszakból. Irta Ábrahy Károly. (Tartalom: Lenkei és huszárai A kedélyes ellenség A hős időkakból. A nemzeti küzdelem napjaiból. Egy sir története.) 1 frt. 20 kr., kötve 1 frt. 80 kr.
- Fenn és alatt.** Regény. Irta Szegfi Mór 4 kötet, 4 frt., kötve . . . . . 5 frt.
- A parancsnok gyémántja.** Regény Irta Ponson du Terrail. 2 kötet, 2 frt.
- Magyar regevilág.** Irta P. Szathmáry Károly. . . . . 1 frt.
- Az életből.** Beszélyek Irta Csiky Gergely. . . . . 1 frt. 20 kr.
- Pártküzdelmek.** Korrajz. Irta Komáromy Ferencz. . . . . 1 frt.
- A magyar népdalról.** Irta Aigner Lajos . . . . . 60 kr.
- Keleti gyöngyök.** Persa költemények. Ford. Erődi Béla. Gyémánt-kiadás. 1 frt., kötve 1 frt. 40 kr., diszkötésben . . . . . 2 frt.
- Hulló levelek.** Költemények. Irta Benedek Aladár. Gyémánt-kiadás címkeppel 1 frt., kötve 1 frt. 40 kr. diszkötésben . . . . . 2 frt.
- Egy nagy lélek története** Ember György. . . . . 1 frt.
- A lelkesz.** Regény. Irta B. Jósika Kálmán. 2 kötet . . . . . 2 frt.

895.2B4631

Q

Digitized by Google

FEB 7 196

